GHEORGHE I. BRĂTIANU

File rupte din cartea războiului

www.dacoromanica.ro

EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ"

FILE RUPTE
DIN CARTEA RĂZBOIULUI

www.dacoromanica.ro

Tip. „Cartea de Aur", Smârdan 4.

www.dacoromanica.ro

GHEORGHE I. BRĂTIANU

FILE RUPTE DIN CARTEA RĂZBOIULUI

BUCUREŞTI
EDITURA „CULTURA NAŢIONALĂ"
2, Pasajul Macca, 2

www.dacoromanica.ro

S'AU TRAS DIN ACEASTĂ CARTE, PE HÂRTIE DE JAPONIA, CINCIZECI DE EXEMPLARE NUMEROTATE DELA A LA Z ŞI DELA 1 LA 24. EXEMPLARELE DE LUX CUPRIND UN PORTRET INEDIT AL AUTORULUI, LITOGRAFIE ORIGINALĂ DE JEAN AL. STERIADI.

www.dacoromanica.ro

CUVÂNT INAINTE

Aceste pagini au fost scrise de mult, la vârsta obişnuită a încercărilor literare. Sunt „păcatele tinereţelor", de cari nimeni nu scapă. Dacă totuşi, m'am hotărît să le public, ascultând de un îndemn prietenesc, e pentru cunoaşterea vremii în care au fost scrise.*

Timpul preface totul; oamenii războiului se duc tot mai repede şi faptele lor apar în altă lumină în ochii urmaşilor, căci acestora le lipseşte acest imponderabil al istoriei: atmosfera. Chiar şi aceste evenimente, încă atât de apropiate, ei le zăresc prin prizma deformată a unei concepţii exclusive: ei caută în amintirile războiului, după simpatii şi prejudecăţi, ori nota de revoltă umanitară ori acea

*) V. şi *Neamul Românesc*, 31 Mai şi 1 Noembrie 1918, 9 Martie 1919.

www.dacoromanica.ro

de exaltare militaristă. Ei nu mai pot concepe acest amestec ciudat de contraziceri, de tragic şi de comic, de abnegaţiune şi de egoism, de frică şi de vitejie, din care se alcătuieşte, prea adesea în fiinţa aceloraşi oameni, marea dramă a realităţii. Ei nu pot înţelege că sentimentele şi credinţele adânci n'au nevoie de făţărnicia vorbelor răsunătoare şi că ironia însăşi e adesea numai masca ce le acopere.

Iar după dânşii, istoricii ce vor veni vor privi trecutul nostru, aşa cum privim şi noi pe acela care ne-a precedat, prin ochelarii conştiincioşi ai raţiunei ştiinţifice. Vor vedea faptele, vor distinge amănunte, liniile geografice ale perspectivei vor fi de o riguroasă exactitate, vor putea deosebi, în proporţiuni precise, jocul soarelui şi al umbrelor în desfăşurarea destinelor omeneşti. Işi vor da însă seamă că timpul întunecă mereu sticlele prin cari privesc? Căci este ceva care rămâne dincolo de geamurile înegrite: e acel albastru nedefinit al luminii actuale, fără de care cel mai desăvârşit desen rămâne totuşi o natură moartă.

Indrăznesc a nădăjdui că în aceste însemnări, ce oglindesc vârsta celor nouă-

www.dacoromanica.ro

sprezece ani ale voluntarului de atunci, în cari cititorul ar căuta zădarnic fapte şi împrejurări deosebite, va fi rămas ceva din atmosfera unor vremuri de luptă şi de jertfă, o mărturie sinceră la judecata viitorului.

G. I. B.

www.dacoromanica.ro

FAPTĂ ŞI POVESTE

www.dacoromanica.ro

„Il croit, comme une brute, à la réalité des choses".
G. Flaubert.

Iaşi, Sf. Nicolae, 1919.

Faptă sau poveste? Să fie în cartea amintirii, care întregeşte carnetul laconic al zilelor de luptă, numai pagini de strict şi riguros adevăr?

In cartea amintirilor noastre, oameni şi fapte lasă schiţe fugare, mai şterse sau mai vii, adesea numai linii uscate şi mărunte, fără unitate sau perspectivă. De ce atunci, când e vorba să le povestim, alcătuim în atelierele minţii uriaşe şi măreţe tablouri, lucrate cu cele mai vii colori ale închipuirii? De ce înlocuim icoana realităţii, aşa cum ni s'a păstrat, prin zugrăveli adesea potrivite după placul şi dorinţa altora? Când se

www.dacoromanica.ro

face poveste, fapta ce a fost se îmbracă par'că în haine de sărbătoare; dar astfel împodobită, mai seamănă cu cea pe care memoria noastră a înregistrat-o? Prea adesea, dintr'un adevăr sfiicios, s'a prefăcut într'o minciună îngâmfată, dar totuşi această minciună e acea care rămâne şi se răspândeşte. Istoria o primeşte, o măsoară grav şi ştiinţific, o întăreşte cu pecetea ei oficială şi o înalţă chiar ca pildă generaţiilor ce vor să vie.

Dar dacă povestea noastră de ieri nu are drept la mai multă crezare, nu sunt oare la fel acele de alaltăieri, de răsalaltăieri, toate acele cari se resfiră de-alungul veacurilor în depărtările vremii? Trecutul însuşi să nu fie mai mult decât un basm prefăcut, gloria nepieritoare a strămoşilor care ne-a încântat copilăria, minciună?

Desigur, pornirea minţii omeneşti este greşită, de-a înălţa trecutul nostru sau al altora, la culmile cele mai înalte pe cari închipuirea le poate atinge. Dar nu e tot atât de greşită cufundarea lui în mlaştina păcatelor zilnice? Când ne aflăm în mijlocul unui nor, nu vedem decât picături mărunte de ploaie furişându-se prin negura deasă. Acelaşi nor, privit de departe, în bătaia soarelui, pe

www.dacoromanica.ro

fundul albastru al nemărginirilor cereşti, clădeşte cetăţi uriaşe pe piscuri de ghiaţă.

Care este însă imaginea cea adevărată: ceaţa nepătrunsă care înfăşoară vremea în care trăim, prin care curg, mărunte ca stropii de ploaie, evenimente a căror valoare şi ale căror urmări nu le putem deosebi, sau minunile din poveşti ale depărtărilor trecute?

Iar dacă trebuie să dăm cu tăvălugul mediocrităţii peste tot ce răsare, măreţ şi frumos — poate neexact, dar totuşi viu — din vremurile cari s'au dus, ne vom simţi oare mai bine în câmpia netedă şi urâtă a realismului practic şi egoist? Fi-vom mai aproape chiar de adevăr, stingând tot ce e luminos, pentru a păstra, printr'o ciudată răsturnare a selecţiunii, numai ce este întunecat şi şters? Este greu să-şi închipuie strălucirea flacării, acel care nu vede decât cenuşile rămase în vatră. Dacă e greşit de-a face din faptă, poveste, nu ştiu cine ar mai putea preface povestea în faptă. Nimic nu ne-ar mai îndemna la veşnica întrecere, la lupta fără sfârşit a unei urmăriri adesea înşelătoare, spre norii aurii cari răsar şi trec în zările mai depărtate ale vieţii. Şi de-aceea este

www.dacoromanica.ro

bine şi este adevărat, ca peste nemernicia sură a faptelor, pe cari le frământă în umbră amintirile, povestea să-şi arunce razele ei luminoase de soare şi de vrajă.

www.dacoromanica.ro

8 AUGUST 1916

www.dacoromanica.ro

Era în ziua de 8 August 1916, o săptămână înainte de începutul războiului. Plecasem dimineaţa dela Florica în automobil, cu tatăl meu, şi ne întorceam la Bucureşti. Ultimele ceasuri fuseseră pline de griji; liniştea apăsătoare a zilelor de vară prevestea furtuna. Prinsesem câteva vorbe răzleţe, pline de înţelesuri: „...să nu ajungem ca Grecia, totul e de preferat acestui lucru...“ Era oare atât de aproape ceasul hotărîrii, lupta pentru întregirea sau chiar pentru viaţa neamului nostru?

Automobilul fugea tot mai repede printre norii de praf ai şoselii, cerul cenuşiu şi vânăt arăta a ploaie; întâile picături începuseră să cadă. Tatăl meu se uita lung la dealurile de lângă Florica, la via care se pierdea în zarea prăfuită şi ploioasă; în privirea lui tristă şi întunecată se întrezărea limpede o mare şi dureroasă

www.dacoromanica.ro

întrebare. Pe sufletul acestui om, care pleca să declare războiul, apăsau greu răspunderile hotărîrii, poate şi teama nedesluşită a nenorocirilor viitoare. Tăcerea devenise nesuferită; îmi adusei aminte că-i dădusem să citească, vre-o două zile înainte, un mic studiu despre politica externă a domnilor români. In această încercare, fusese vorba şi de Mihai Viteazul, în care nu mai vedeam simbolul unirii, aşa cum îl zugrăvise Bălcescu; generaţia nouă dorea Ardealul, nu pe temeiul unor drepturi istorice, nu pentrucă un mare Voivod român cârmuise doi ani în Alba Iulia, ci pentrucă, timp de zece veacuri, stăruise, sub jugul străin, o populaţie românească asuprită. Amintindu-mi aceste împrejurări, îl întrebai ce părere avea asupra celor citite; şi iată conversaţia noastră, aşa cum mi s'a întipărit în minte, aproape neschimbată:

„In partea din urmă a lucrării tale, ai combătut politica lui Mihai Viteazul. Admit că nu exista atunci la noi sentimentul naţional, după cum nu exista nici în alte ţări, dar valoarea lui Mihai Viteazul, ca simbol al întregirii neamului, rămâne întreagă. De câte ori ne gândim la Ardeal, ne gândim la dânsul, el e,

www.dacoromanica.ro

de fapt, întâia confirmare reală a drepturilor noastre asupra acestei ţări. Vezi, tu ai dat preferinţă politicii de conservare şi de oportunism a lui Ştefan cel Mare şi a altor Voivozi. Desigur că acest oportunism e bun la timpul său, dar adu-ţi aminte că nu trebuie să confunzi mijloacele cu scopul. Oportunismul în politică e de multe ori un mijloc foarte bun, nu e însă decât un mijloc. Peste oscilaţiile unei politici oportuniste, trebuie să mai fie încă ceva, mai înalt, mai nobil, trebuie un scop, un ideal. Nu trebuie să exagerăm nici într'un sens, nici în altul. Nu uita vorba lui Talleyrand: ...*Surtout, pas de zèle*..."

— „Iţi repet, răspunsei, că n'am vorbit despre oportunism în general. Am spus numai că a fost folositor lui Ştefan cel Mare, în vremea lui, şi că părăsirea lui de către Mihai a adus poate dezastrul acestuia..."

Tatăl meu mă întrerupse: „Ai condamnat pe Mihai Viteazul, pentrcă n'a reuşit. Crezi că o acţiune trebuie judecată numai după rezultatele ei imediate? Uite, revoluţia dela '48 s'a sfârşit printr'o catastrofă, şi totuşi, după câţiva ani, tata şi cu tovarăşii săi s'au întors învingători şi ideile lor au triu-

www.dacoromanica.ro

fat. Şi să nu crezi că mişcarea lor de atunci a fost fără folos sau fără urmări: a pregătit şi a deşteptat ţara. Prusia, înainte de războaiele dela 66 şi 70 a trecut prin multe nenorociri; înainte de Sadowa şi de Sedan, au fost Iena şi Olmütz. Dar Italia e un exemplu şi mai potrivit; adu-ţi aminte că Piemontul în '48—9 a fost zdrobit la Novara, că revoluţia din Italia a fost înăbuşită.

Dar toate aceste înfrângeri au pregătit renaşterea Italiei dela '59, a Italiei lui Victor Emanuel şi a lui Cavour. Dar nu e nevoie să ne ducem aşa de departe: în războiul de astăzi, dacă învinge Aliaţii — adică nu, *când* vor învinge Aliaţii, căci aceasta e sigur — situaţia Serbiei care a fost zdrobită, va fi mult mai bună decât a Greciei care a rămas neutră. Noi putem spune că Mihai ne-a deschis calea, că a fost un premergător şi un pregătitor al zilelor de astăzi... Dealtfel, e o regulă aproape generală în natură, că acel ce lucrează la ceva e un inconştient. Işi dă totdeauna seama lucrătorul de pietre scumpe, de frumuseţea giuvaerului pe care-l ciopleşte? Regii Franţei de altădată nu ştiau că, adunând moşii şi petece de pământ sub

www.dacoromanica.ro

stăpânirea lor, formau naţia franceză de astăzi.

Şi pe urmă zici că erau în politica noastră două curente: unul de smerenie şi altul de ridicare. Aceasta este drept: până şi Vodă Bibescu spunea la '48: „Soarta acestei ţări e de-a fi în veci smerită". Dar cu astfel de idei, n'am fi ajuns acolo unde suntem acum; era nevoie de revoluţia dela '48 ca să le schimbe. De ce pilda şi chipul lui Mihai Viteazul sunt mult mai vii astăzi în poporul nostru, decât chiar figura lui Ştefan cel Mare? Fiindcă a dat o formă reală aspiraţiilor noastre. Şi noi ne putem găsi în astfel de împrejurări: nu ştiu cum se va desfăşura războiul, putem să fim învingători, putem avea soarta Serbiei, dar vom fi confirmat, în mod imprescriptibil, drepturile noastre asupra pământului nostru".

— „Atunci...

— „Vezi, momentul de faţă e hotărîtor. Dacă se încheie pacea fără noi, vom fi zdrobiţi între o Ungarie mare şi o Bulgarie mare. Trebuie să vază lumea ce voim şi pentru ce voim..."

Ploaia începuse să cadă mai repede. „Simioane, zise tatăl meu, opreşte maşina şi dă jos acoperitoarea". Conver-

www.dacoromanica.ro

saţia se întrerupse tot atât de neaşteptat cum începuse.

Cu acest îndreptar am intrat în război.

www.dacoromanica.ro

SOARTA SERBIEI

www.dacoromanica.ro

12 Septembrie 1916.

„Eu soldatul Neculai I. Urde din Reg. 74 comp. 10 Declar pe când eram în linia de trăgători.. am văzut la Turtucaia pe când pământul era dărâmat pe soldaţii noştri în tranjie de obuzurile Inamicului au fost surprinşi de inamic şi lundui în bainete pe Soldaţii noştri ridicându-i în sus şi în jos, la alţi le scoteau ochi le tăiau urechile, le tăiau nasu. eu am scăpat cu fuga şi mam retras mai la Stânga de unde peste câteva minute ma rănit la picior, de unde mam retras spre turtucaia, aceasta a fost pe ziua de 24 August seara".

Spitalele din Iaşi sunt pline de ră-

www.dacoromanica.ro

niţi: în multe locuri câte doi într'un pat, ba şi pe jos. Trenuri întregi curg fără încetare. Au trecut şi Ruşi, şi Sârbi de pe frontul din Dobrogea, soldaţi din naştere, croiţi anume pentru primejdii şi războaie. Stau de vorbă cu răniţii noştri şi găsesc la toţi aceeaşi impresie: superioritatea artileriei şi a mitralierelor germane şi bulgare îi copleşeşte. Dintre comandanţi, au o încredere nestrămutată în generalul Averescu, dela care aşteaptă mântuirea şi respingerea vrăjmaşului.

Sunt trimis la spitalul de lângă Seminarul Veniamin, care adăposteşte pe cei zguduiţi de explozii şi cari n'au putut să-şi vie în fire. E o privelişte pe care n'o poţi uita uşor. Intr'un colţ, un om e culcat, cu mânile încleştate de pătura care-l înveleşte: nu mişcă, nu scoate nici un sunet. Ochii numai, holbaţi, cuprinşi de o groază pe care nimic nu o poate opri, se rotesc, la intervale, dela dreapta spre stânga, urmărind pe tavan traiectorii imaginare de obuze, al căror vâjâit i-a rămas în urechi. In altă odaie, unul vorbeşte: de dimineaţă a început şi gura nu i s'a mai oprit. Ascult o clipă vorbele fără şir.

„ — Aşi! Domnu Maior, va să zică la dreapta artilerie rusească, la stânga ar-

www.dacoromanica.ro

tilerie rusească, la mijloc noi. Foarte bine. Numai să-mi trimiteţi toate ordinele în scris, pentrucă eu sunt înzestrat din copilărie cu neauzul... De, D-lor au făcut şcoala pregătitoare de ofiţeri!" Răstit: „Şterge ghetele, ţine-mi pelerina, o să vă împuşc pe cei ce nu vor merge la luptă! Şi când la luptă... hm! noi înainte cu sergenţii şi caporalii, iar D-lui, sublocotenent învăţător, pas alergător înapoi! Ei, şi la atac, mare greşală. Două batalioane contra două brigăzi, fără mitraliere, fără tunuri, fără nimic". Se ridică şi se reazemă de pat, privind atent spre fereastră: — „Ehei, da D-ta, Domnule Maior, pe după şură! Aşa stau comandanţii de batalion? Acolo stau caii şi căruţele, nu oamenii".

Mă uit la doctorul care a intrat de câteva minute, şi ascultă şi el: „Nebun, nu-i aşa?" — „Desigur. Trebuie să fii nebun ca să poţi spune astăzi asemenea adevăruri".

. . . . . .

Mă duc la prefectura de poliţie, cu nu mai ştiu ce cereri ale Crucii Roşii. Intru în biroul prefectului, în faţa căruia un comisar dă raportul. Imi face semn să aştept, pricina nu s'a isprăvit. —„Dom-

www.dacoromanica.ro

nule prefect, l-am adus pe negustorul Ştrul Bercovici din Sărărie. Vecinii declară că a spus ieri în gura mare, citind comunicatul: „O să avem soarta Serbiei". Ce trebuie să fac?".

Prefectul a făcut semn să intre. Uşa se deschide: Ştrul Bercovici, congestionat, e împins înainte, fără prea multe menajamente. „Domnule Prefect..." Dar prefectul are un prilej minunat pentru o cuvântare şi un rechizitoriu; auditoriul e restrâns, dar ocazia nu va fi pierdută. —„Va să zică Dumneta ai spus ieri, citind comunicatul Marelui Cartier General, că vom avea soarta Serbiei? Dumneta!" Degetul se îndreaptă, amenințător, spre Ştrul Bercovici, care se cutremură.

— „In acesti momenti, când naţiunea întreagă îşi încordează sforţările pentru sacrificiul suprem, Dumneta te îndoieşti, dumneta strecori cuvinte de descurajare şi de pesimism! (Cuvântul defetism n'a ajuns încă pe frontul de Răsărit). Dumneta, în loc să împărtăşeşti entuziasmul şi elanul înălţător al concetăţenilor pentru lupta hotărîtoare, în loc ca inima Dumitale să se înalţe în credinţa nestrămutată a victoriei, Dumneta insinuezi, prin comentarii perfide,

www.dacoromanica.ro

că vom avea soarta Serbiei? Dumneta eşti insensibil la aşest spectacol grandios, al naţiunii care se ridică pentru a-şi revendica drepturile ei milenare? Dumneta..."

Perioadele curg, mânuite tot mai amplu de orator, încântat acum de armonia propriului său discurs. Strivit sub aceste acuzaţii formidabile, Ştrul Bercovici e nevoit să se sprijine de masă; pentru peroraţie, cu siguranţă va leşina.

Caz grav, cuvinte sediţioase, soarta inculpatului se va pecetlui, Ştrul Bercovici va înfunda puşcăria. Dar un gând luminos, un gând mântuitor îl ridică deodată. —„Domnule prifect, strigă din răsputeri, domnule prifect, cum să vă dovedesc că este o infamă calumnie? Vă rog să cercetaţi, Domnule prifect: chiar în ziua declaraţiei de război, toată lumea a pavoazat la fireastră, toată strada a pavoazat la vitrină, dar eu, Domnule prifect, am pavoazat şi la fireastră şi la uşe! Puteţi să controlaţi, să întrebaţi, să întrebaţi pe Dl. Comisar. Şi uşe, şi fireastră, Domnule Prifect! Când am arătat aşa un patriotism, pot eu să fi spus că vom avea soarta Serbiei?"

Prefectul e nedumerit şi zâmbeşte o

www.dacoromanica.ro

clipă sub musteaţă. — „Evident, Dumneta îmi arăţi o stare di fapt... Vom şerşeta cazul... Să mi se facă un raport".

. . . . . .

Soarta Serbiei! Ameninţare de dezastru, sau, cum a spus acel care poartă răspunderea, sacrificiul care deschide drumul biruinţii?

www.dacoromanica.ro

DEFILARE

www.dacoromanica.ro

28 Martie 1917.

O dimineaţă senină dar încă răcoroasă. Zăpada nu s'a topit de tot pe dealul Şorogarilor. Aliniaţi cu grije, încolonaţi, aşteptăm defilarea care încheie perioada de instrucţie a şcolii de artilerie. Un capitol s'a sfârşit; întoarcem foaia.

Mâine ne vom împrăştia, împărţiţi prin atâtea regimente. Cine ştie unde şi când ne vom regăsi? Ciudată tovărăşie a şase luni de pregătire militară: numai războiul a putut aduna laolaltă, în rândurile aceleeaşi baterii, elemente atât de deosebite, prin vârstă şi prin viaţă. La un capăt sunt oameni formaţi, amânaţi pentru studii, doctori, profesori, scriitori, avocaţi, chiar şi câţiva vechi cheflii bucureşteni, trecuţi prin ciurul tuturor experienţelor: la celalalt, noi, copii

www.dacoromanica.ro

proaspăt ieşiţi de pe băncile şcolii, voluntarii. Cu toţii am trăit însă aceeaşi viaţă, am purtat aceeaşi haină, am îngheţat pe acelaşi câmp, am ascultat aceleaşi porunci; am împărtăşit aceeaşi admiraţie pentru plutonierul inflexibil, copil de o vârstă cu noi, dar îmbătrânit de conştiinţa autorităţii, acelaşi respect, temperat de uşoară ironie, faţă de profesorul topograf, ascet în haină militară; aceeaşi supărare împotriva absurdităţilor unui comandant de baterie de şcoală prea veche, aceeaşi revoltă, adesea, împotriva apăsării nivelatoare şi stupide a regulamentului care nu cunoaşte excepţii. In aşteptarea tunurilor cari nu mai soseau, am pierdut împreună, două luni de grije şi de frământare, înconjuraţi de prăbuşirile şi dezastrele retragerii, bătând tălpile pe podişul dela Copou. Am urcat în iarnă, prin întunerec, spre cazărmi, am ieşit călări, în primăvară, pe câmpiile din preajma oraşului, semănate de stârvuri de cai pe cari le rupeau câinii flămânzi. Tifosul exantematic a întins pustiul în jurul nostru, fără totuşi să ne atingă: tot ne-au folosit la ceva asprele măsuri sanitare, tunsul radical şi nemilos împotriva căruia protestau unii camarazi mai în

www.dacoromanica.ro

vrâstă, cari sufereau în prestigiul lor de bărbaţi însuraţi. Aceleaşi înjurături inerente vieţii ostăşeşti, aceleaşi glume late de cazarmă, aceleaşi nemulţumiri împotriva mâncării de asediu a unei ierni de mizerie — fasole, cartofi, harpacaş, fasole... — aceeaşi oboseală a zilelor de lucru neîntrerupte, fără duminici în primele săptămâni — ne-au plămădit totuşi un suflet şi o conştiinţă comună. Va rămânea ca o pecete în viaţa roastră de mai târziu, această perioadă de instrucţie forţată, de aspră pregătire războinică. Va rămânea şi amintirea scenelor tragice pe cari le-am trăit: săniile gonind dela spitale spre cimitire, încărcate cu trupuri despre cari nu se ştia dacă mai mişcau dintr'o rămăşiţă de suflare, sau din zmuncitura drumului desfundat. Intr'o dimineaţă mohorîtă de iarnă, degradarea generalului Socec, pe frontul trupelor pe cari le comandase, iar în altă zi, pe povârnişul plin de gunoi din spatele cazărmii, legarea de stâlp şi împuşcarea, în faţa noastră, a unui necunoscut despre care nici acum nu sunt lămurit dacă a fost într'adevăr un spion primejdios sau numai un escroc cutezător.

Muzica a pornit, defilarea începe. In

www.dacoromanica.ro

pas cadenţat, bateriile pornesc. Sunetele alămurilor şi bătaia tobei sunt acoperite de cântecul care izbucneşte biruitor, din sute de piepturi tinere. Inconjurat de toţi generalii şi ofiţerii Marelui Cartier, Regele Ferdinand şi Regina ne aşteaptă. Lângă ei, în tunică cerulie, un uriaş pe care de-abia îl cuprinde cordonul albastru care-l încinge: e generalul Berthelot, capul misiunii franceze. Cu sabia lipită de umăr, cu ochii ţintă la Rege, care ne zâmbeşte binevoitor, cu piciorul ridicat în ritmul mecanic al pasului de defilare, trecem cântând spre noile noastre destine. Din greutăţile unei ierni de cumplită restrişte, se desface în aerul primăverii o suflare nouă şi proaspătă de nădejde. Simţim în această clipă că soarta ni s'a hotărît. Ne va fi dat să răzbunăm şi să biruim.

www.dacoromanica.ro

1917

SPRE LUPTĂ

www.dacoromanica.ro

10 Iulie 1917.

Ordin de plecare. Seara se lasă încet peste văi şi păduri, întinzându-şi liniştea răcoroasă şi umedă peste forfoteala oamenilor şi a cailor ce se pregătesc de drum. Ceasul obişnuit al odihnei va fi pentru noi mişcare, pornirea mult aşteptată spre bătălie. Ne vom avânta în zările necunoscute, de unde nu pătrundea până la noi decât bubuitul înăbuşit de neîntrerupt al tunurilor. Din ascunzătorile stufoase unde l-a tupilat grija aeroplanelor, regimentul se pune în mişcare. Prin frunzişul des, se zăresc acum coifuri şi roţi de trăsuri; caii trec şi vin pentru înhămare. Oamenii strânşi în curele, încărcaţi de saci şi bidoane, arată feţe nouă sub umbra căştilor albastre-cenuşii. Lăzile se încarcă, movile, în căruţele grupului, ordonanţele

www.dacoromanica.ro

aleargă grăbite, ofiţerii se încing cu luare aminte. La ora 20, plecarea bateriilor; ne vom încolona pe şoseaua cea mare a Tecuciului. Aproape fără voie, privirile se opresc asupra colţului în care am poposit trei zile, pierdut în tufe fără nume, care ne-a adăpostit nădejdile şi grijile călătoriei războinice. Iarba călcată în picioare, singură mai arată locul cortului, strâns de un ceas. Lângă izvorul ce ne-a adăpat setea, numai noroiul ne arată urmele, iar printre crengile huceagului doar câteva hârtii rupte ne vor păstra amintirea, până ce vântul le va risipi. Nimic nu ne leagă de acest loc fără casă şi fără vatră, din care viaţa pleacă odată cu tunurile noastre rătăcitoare, şi totuşi gândul se desparte oarecum anevoie de sălaşul zilelor de aşteptare, chiar acum când se apropie împlinirea dorinţelor, ce ne mână spre luptă. Melancolia ne este însă repede risipită de zgomotul care se ridică dintre tufe: glasuri supărate izbucnesc deavalma, crengile trosnesc, toate ordonanţele noastre dau năvală prin frunziş. Şi înjurăturile curg, zdravene, pe când comandantul nostru se plimbă nerăbdător, în aşteptarea calului şi a găinii scăpate. In sfârşit, iată soseşte ţine-calul cu cel

www.dacoromanica.ro

dintâi, iar bucătarul răsare, mândru, cu cea de-a doua. Incălecarea! Pe cărări strâmte, printre copaci, ne îndreptăm spre râpa ce ţine loc de drum până în şosea. Drumul e plin de oameni şi de cai; bateria a doua trece spre încolonare. Caii bine-hrăniţi şi vânjoşi trag puternic tunurile şi chesoanele cari dispar sub munţi de furaj, oamenii împing la roate, carul de baterie, greoi cât o căruţă răsturnată, astupă drumul îngust. In hainele lor ruseşti, cenuşii-verzui, soldaţii se fac una cu pământul pe care-l întunecă umbrele serii. In scârţâit de roate şi uruit de tunuri, în ciocniri şi tropot de copite, cu îmbrânceli şi sudălmi, bateria a trecut; la rândul lor, caii noştri îşi găsesc calea pe urmele ei.

De-odată, tufele se dau la o parte. Drumul de care, dâră neagră ce se strecoară din desişul zăvoiului, dă în şoseaua mare care îşi întinde la poalele dealurilor panglica nesfârşită de praf. Cât poţi cuprinde cu ochiul, se înşiră în lumina scăzută a asfinţitului senin, trăsuri lângă trăsuri, perechi de cai după perechi de cai. Prin norii uşori de praf albicios, coloanele îşi îngrămădesc în ordine şirurile îndelung repetate de oameni, cai, trăsuri şi tunuri. Falnic, de-a-

www.dacoromanica.ro

lungul bateriilor, trece la trap statul-major al regimentului patru, colonelul în frunte pe un cal negru şi zburdalnic. Curele, binocluri, hărţi şi revolvere arată apropierea frontului. Iar coiful, cu deosebire, deşteaptă amintirea unor vrenuri de mult îngropate şi aduce în tabloul modern al tunurilor o notă arhaică. Cu feţele lor arse de soare şi de vânt, oţelite de un an de război, tunarii noştri aduc aminte de legiunile strămoşeşti ale Romei. Tesacul lor pare a se lungi în gladiu, iar din uruitul surd al sutelor de roţi, cari frământă praful până în fundul zării, se desluşeşte ca o amintire din poveşti, ca un vers desprins dintr'o inscripţie:

„Vuetul surd de tropăit al legiunilor în marş" *).

. . . . . .

S'a făcut întunerec. Inaintăm la pas, în aerul rece al nopţii. De-abia de se mai zăresc, la câţi-va paşi, călăreţii. Din noaptea neagră ce ne învăluie, zgomotul monoton al copitelor de cai se amestecă cu zângănitul greoi al chesoane-

*) Le piétinement sourd des légions en marche (Heredia, *Trophées).*

www.dacoromanica.ro

lor. Din când în când, o săgeată de lumină despică întunecimea, făcând să răsară din umbră, ca stafii, chipuri de oameni şi cai. Iar peste câteva clipe, ridicând talazuri de praf, trece, urlând ca o fiară, un camion încărcat până 'n vârf.

. . . . . .

Trebuie să fim mai aproape de front. Lumini trec, fugare, prin depărtarea întunecoasă, o rază de proiector rătăceşte o clipă printre stele. Iar prin răsunetul adormitor al marşului se aud acum, la intervale, bufnituri scurte şi grele, ca şi cum, în întunerec, ar tuşi undeva un uriaş.

. . . . . .

Am mers la pas toată noaptea. In lătratul cânilor, am străbătut Tecuciul adormit. Imprejurul nostru, lumea din neagră se face sură, lucrurile încep a se desluşi. Suntem o ceată de strigoi. Feţele trase, obosite, ochii biruiţi de somn; peste oameni şi cai praful şi-a aşternut vălul cenuşiu. Obrajii palizi, îngălbeniţi, ne dau înfăţişarea unei coloane de morţi. Din ce în ce, lumina creşte, cerul spre răsărit se face galben. La trap! Ca strigoii din basme, fugim de zorii zilei. Pă-

www.dacoromanica.ro

răsim şoseaua, ne înfundăm printre movile nisipoase, cari îşi aştern şi ele praful peste noi. Ne îndreptăm spre pădure, care trebuie să ne ascundă, să ne ferească şi aci de iscoadele văzduhului. Inainte, tot mai repede. In zarea aurie a răsărit un punct negru — aeroplanul. De-odată un nor negricios pătează cerul, pe urmă altul şi iar altul. Bubuituri repezi, aduse de vânt, arată că tunurile de apărare l-au ţintit şi i-au închis drumul. Iar noi ne furişăm printre copaci, la marginea pădurii ocrotitoare, pe când în zare, fumul şrapnelelor pluteşte lin în adierea dimineţii. Par'că degetele morţii, jucându-se, ar stropi Răsăritul cu pete de cerneală.

www.dacoromanica.ro

IN TRANŞEE

www.dacoromanica.ro

21 Iulie.

In valea strâmtă a Oituzului, vara aruncă o căldură de cuptor. Pădurile dogorîte stau în nemişcare, nu tremură nici o frunză. Peste satul Herăstrău prin care trece şoseaua, apasă îndoita tăcere a căldurii şi a pustiului. Au rămas casele goale, unele numai cu pereţii ciuruiţi, peste cari s'a prăbuşit acoperişul. Peste ele a suflat prăpădul obuzelor, în luptele mari de astă iarnă; şi acum, pe alocuri se cunosc gropile adânci, lăsate de spargeri. Viaţa a pierit: a rămas doar scheletul satului, casele sale văruite, albe ca oasele morţilor.

O punte îngustă şi uşoară se întinde peste apă. Oituzul curge, limpede ca un pârâu de munte, pietricelele se desfac, amănunţit, sub valurile străvezii. Dincolo, dealurile păduroase se ridică spre

www.dacoromanica.ro

munţi. Am început să urc, încet, pe drumul rusesc croit prin codrii neumblaţi. Una din bateriile noastre e pitită în apropiere, întâlnesc tunari şi cai ce se duc la apă. Nici un sunet: liniştea e desăvârşită şi războiul însuşi pare acum vre-o nălucire depărtată a unui vis. Arşiţa se revarsă, în valuri grele, peste frunzişul nemişcat.

. . . . . .

O poiană. In fund, printre trunchii copacilor se încolăceşte sârmă ghimpată. La mijloc se ridică, risipite prin iarbă şi buruieni, cruci albe de mesteacăn. E cimitirul Ruşilor. Nimeni nu ne spune cine doarme sub ele somnul de veci al morţii şi crucile străjuiesc, fără nume, cenuşa amintirii şi a trupurilor moarte. Trec înainte, şi umbra copacilor mă înghite din nou.

Ca o brazdă de întunerec, şanţul îşi deschide groapa la picioarele noastre, printre copacii deşi. Este aşa de îngust şi de puţin adânc că nu se poate sta în picioare, trebuie să mergem încovoiaţi. Reţeaua de sârmă şi tufişul ne ascund capetele. Nuiele rău împletite umple fundul tranşeei; călcăm anevoie prin noroi şi murdării. Incărcătoare, granate,

www.dacoromanica.ro

măşti în cutii de tablă verzui zac risipite prîn glod şi balegă: peste tot, tovarăşii pe cari i-am înlocuit şi-au lăsat amintirea murdăriei şi a indiferenţii lor obosite. Din loc în loc, soldaţii noştri stau strajă, neclintiţi, cu puştile pregătite. Tranşeea coteşte printre tufe; nu se văd decât razele soarelui, cari străbat pe alocuri acoperişul des al crengilor. Dintr'o groapă ce se deschide în peretele şanţului, iată că răsare, bărbos şi murdar, prietenul pe care-l căutam. Observator, el nu vede din locul lui decât reţele de sârmă ce se încurcă în tufiş. Vorbim încet, duşmanul e aproape. Spre dreapta, câteva focuri de arme rup tăcerea.

Cu neputinţă de a mai rămânea în şanţ. Ieşim, ascunzându-ne după trunchii de fagi. Suntem la marginea unei poieni; dincolo, aşa de aproape, soarele se joacă pe alte reţele de sârmă. Cămeşi murdare atârnă de crengi; ieri, vrăjmaşul şi-a spălat rufele. Aci, înainte de venirea noastră, între Ruşi şi Nemţi, războiul, de fapt, încetase. Se schimbau ziare, provizii, se făceau vizite... Acum, în şanţ, e mişcare: o patrulă se pregăteşte de ieşire. Oamenii se târăsc cu băgare de seamă spre luminiş, cu

www.dacoromanica.ro

granatele strânse în mâni. Au ieşit; trec încete clipele de aşteptare frământată. Două bufnituri înfundate, unde-va în desişul nepătruns al codrului, ne vestesc atingerea ţintei. Indată se trezesc şi puştile, acoperite de râpâitul metalic al mitralierii. Gloanţe se ciocnesc de lemnul copacilor, zgomote de bubuituri şi spargeri răsar din taina pădurii ce se deşteaptă. Dar nu se arată nici coif, nici măcar vârf de baionetă.

. . . . . .

Printre crăci se zăreşte o bucată de cer albastru. Sus, pe boltă, pluteşte senin un aeroplan, sub care lâna gălbuie a şrapnelelor se destramă pe cer. Ne gândim la omul care zboară în înălţimile văzduhului, de-asupra şanţurilor înguste şi a pădurilor oarbe. Este adevărata cavalerie a vremilor noatre: zburătorul îşi caută vrăjmaşul pentru luptă dreaptă, în câmpiile albastre de dincolo de nori.

Altădată, pedestraşul nu era despărţit de călăreţ decât de grebănul calului. Acum unul s'a îngropat în ţărână, ca fiarele codrilor ce fug de lumina zilei, pe când celalalt, ridicându-se spre văzduh, pluteşte printre stele. Iar de va

www.dacoromanica.ro

cădea, va coborî ca vulturul lovit în zbor, pe când moartea seceră prin pedestrime ca ucigaşul pădurii, pândind pe la spate din ascunsul tufelor trădătoare, în cari se va pierde, necunoscut, până şi gemetul cel de pe urmă.

www.dacoromanica.ro

BĂTĂLIA NEVĂZUTĂ

www.dacoromanica.ro

26 Iulie.

Din greul nopţii a început furtuna şi valea liniştită clocoteşte de zgomot. In bubuitul neîncetat de tunuri ascunse, se încrucişează prin aer vâjâitul şi urletul obuzelor. Cu bâzâit ameninţător de viespi aprige, supărate, avioanele nemţeşti se rotesc de-asupra noastră. O pasăre de pradă zboară chiar acum peste vale; soarele îi presară cu aur aripele pe cari se întipăreşte crucea neagră cu capete lăţite — crucea de fer şi de moarte. La noi, nimeni nu mişcă, fiecare caută umbră de tufiş; ştim doar că în urma „porumbeilor“ zbârnâitori, vor roi peste dealuri norii albi sau fumurii, din al căror fulger stropeşte ploaia grea a gloanţelor. Iată, duşmanul s'a depărtat, a pierit ca un punct galben în zare şi acum numai urechea mai prinde veş-

www.dacoromanica.ro

tile luptei. Vijelia nevăzută ne zguduie puternic. In văzduh vâjâie şi ţipă sălbatec glasuri din altă lume. Explozii cutremură aerul, rupând, la intervale, urletul prelung al obuzelor; din când în când, o tufă de fum negru sau roşcat răsare printre copaci sau un stâlp de ţărână şi praf ţâşneşte lângă şoseaua Slănicului. Dar vântul le risipeşte numai decât, şi taina bătăliei nevăzute care frământă pustiul cu furtuna ei de zgomote, se lasă din nou pe suflet.

Lângă noi, telefonul zbârnâie; firele lui subţiri sunt nervii bătăliei, pe cari ştiri şi ordine aleargă, pripite de primejdie. Adesea se rup, când schijele rătăcite le izbesc, iar intervalul de tăcere e plin de griji şi de îndoieli. Glasurile se încrucişează, grăbite: să tragă grupul doi, ba să îndesească al nostru lovitu-rile, câte cinci de tun. A căzut o bombă la Târgul Ocna, lângă divizie: ce tragedie! Observatori înebuniţi de bombardament întrerup pe şeful de Stat major, care zbiară supărat. Deodată un glas a rostit: inamicul înaintează! Da, a răzbit spre stânga, la Oituz, un kilometru în adâncime. La noi de-asemenea se pregăteşte de atac. In vale, ca furnicile în depărtare, se strecoară prin păduri, de-

www.dacoromanica.ro

asupra şoselii, rezervele de infanterie cari merg spre luptă. Tunetul neîntrerupt al artileriei sporeşte mereu; urechile ne ţiuie, obosite.

. . . . . .

Trecând peste munţi, cu paşi de uriaş, bătălia s'a apropiat. Noaptea a potolit vijelia tunurilor, dar, în schimb, puştile trosnesc peste vale. Prin întunerec se înalţă o ramură tremurătoare de lumină, racheta vrăjmaşă ce prinde a licări, o clipă, pe coama nedesluşită a unui deal. Cu pistoalele în mâni, pândim în umbră, cu urechea aţintită la zgomotele nopţii, în care ţăcănitul mitralierii înlocuieşte cântecul de vară al grierilor.

. . . . . .

www.dacoromanica.ro

27 Iulie.

S'a isprăvit, ne retragem. Sub potopul de obuze, şanţurile s'au făcut morminte, pământul şi-a înghiţit apărătorii. Tot mai aproape se ridică pe creste, copaci uriaşi de fum, loviturile duşmane. Coborîm, cu caii la mână, prin râpa pârâului care se prăbuşeşte în vale. Peste un ceas dealul acesta va fi al vrăjmaşului, încă o bucată de pământ ruptă din trupul ţării. Am pierdut-o noi, noi... Pe şosea, lângă Slănic, bateriile noastre se scurg repede, uruind, în trapul cailor, în bubuiturile de trăsnet al obuzelor grele ce spintecă valea. Unul a căzut în apă; talazuri se ridică, stropind, din râul lovit. Iar noi coborîm în asfinţit, spre umbrele văii, să ne ascundem durerea înfrângerii. Suntem învinşi, cine ştie unde se va putea opri retragerea?

www.dacoromanica.ro

In urma noastră, răscolind pietrişul, obuzul nemţesc azvârle, ca o batjocură, bolovani peste fugari risipiţi...

www.dacoromanica.ro

PE COŞNA

www.dacoromanica.ro

28 Iulie.

In arşiţa amiezii ne căutăm drumul printre tufe, veşnicul tufiş ce ne înghite deopotrivă suferinţa şi avântul. Drumul strategic şerpuieşte prin pădure, spre creasta Coşnei ce se ridică drept turn în cetatea de dealuri pe care o apărăm. Acum ne-am vârît într'o potecă îngustă, poticnind peste rădăcini. Vuiet de glasuri răzbate până la noi, ne ridicăm încet spre coama dealului. Iată-ne iarăşi în drum, orbiţi o clipă de lumină. In jurul nostru este învălmăşeală şi zgomot. Infanterişti zăpăciţi aleargă fără rost de colo până colo. Unde-i comandantul Brigăzii? —„Ii mort, nu ştiu, ne-o prăpădit!“ —„Dar colonelul dela artilerie?“ —„Prizonier, vai, nu ştiu, ne-o dat gata“. Bluzele ofilite de soare, albite de praf au culoarea nisipului, feţele

www.dacoromanica.ro

sunt obosite şi speriate. Un om vine alergând prin mulţime: capul îi este înfăşurat în cârpe pătate de sânge, mânile cată spre cer. „Fraţilor, urlă cât îl ţine gura, m'a ucis Ne-emţii!“ In ţipătul lui de durere se amestecă plâns de copil. Simţim cum în jurul nostru îşi întinde aripele nevăzute panica, spaima fără nume a oştilor, oarbă şi tâmpită, fără rost sau înţeles.

Dar glasuri nouă, poruncitoare, străbat gălăgia. Căpitanul francez, scurt, uscat şi negricios a ieşit par'că din pământ. Ţipă, răstit, amestecând în româneasca lui stricată suduieli străine: *„Taş din gur, magar, idiot, taş din gur! Il va tout chambarder, ce crétin!“* Un călăreţ răsare la trap din cotitura drumului: un căpitan român. Fără a se opri se repede spre rănitul care urlă în neştire şi-l izbeşte în plin, sălbatec. Cu un gemet înfundat, omul tace.

Uluiţi, soldaţii se îngrămădesc în rânduri. Poruncile răsună, scurte, energice, oamenii treziţi din nălucire îşi apucă puştile şi pornesc, tăcuţi şi ascultători, spre creastă. Iar în lumina amiezii ce-i aprinde barba ţepoasă şi roşcată, căpitanul triumfător îşi înfige pintenii în

www.dacoromanica.ro

pântecele calului, secerând prin aer cu biciul disciplinei biruitoare.

. . . . . .

Am ajuns pe coasta cealaltă. In mijlocul drumului, cu binoclul la ochi, comandantul brigăzii de infanterie şi colonelul nostru urmăresc lupta. Statele majoare s'au întrunit, petliţe negre şi roşii stau amestecate. Dealul se lasă în jos, spre râpile prăpăstioase ale văii Lupului şi creasta Cândei pe care drumul rusesc se încolăceşte prin tufe, astupat, într'un loc, de stârvuri de cai. Mai departe, sub cerul senin, ţinutul se desfăşoară ca o hartă. In faţă, poienile presărate de arbori rari ale Muncelului, lăsând să se ridice în fund profilul păduros al Ungureanului. Dincolo de Iordogatu, dealurile se suie spre munţii vineţi, cari închid zarea cu umbre uşoare, albăstrii. Spre stânga, pădurile se lasă în valuri verzi spre valea strâmtă a Oituzului, pe care se înşiră Grozeştii şi Herăstrăul. Iar departe de tot, privirea pătrunde până la şoseaua ce coteşte spre hotar, lângă casa cea dintâi a Hârjei înstrăinate. In sfârşit, putem pricepe ceva din mişcările de balaur ale bătăliei. In vale, nori albi de şrapnele se agaţă

www.dacoromanica.ro

de vârful copacilor; în faţă puncte mici, negre, răsar prin poiană: unul câte unul, pedestraşii duşmanului se strecoară din marginea pădurii. Nemţi, Austriaci, Unguri, Turci? Cine ştie ce uniformă îmbracă aceste furnici, lângă cari obuzele noastre ridică, bufnind, valuri de ţărână, înalte cât copacii răzleţi. Mai aproape, la picioarele Coşnei, mitraliere şi puşti ascunse pârâie într'una.

Alături de noi, la telefon, comandele pornesc spre baterii. Distanţele se schimbă mereu: o adevărată bursă a înălţătoarelor. Trei mii cinci sute, trei mii trei sute, trei mii, două mii opt sute, scădere ameninţătoare.

In spatele nostru, coboară tropăind de pe creste un batalion. Sunt oamenii de adineauri. Cu revolverul în mână, maiorul s'a oprit. Colonelul Colori, bătrân, gârbovit, cu musteţile albe, s'a ridicat de-odată; braţul lui întins arată spre vale. „Pe ei, băieţi, i-am respins, îi prăpădim. Să mi-i luaţi la goană!“ Cu strigăte şi urale înăbuşite şirurile se reped în jos: ochii crunţi şi hotărîţi privesc ţintă înainte. Puhoiul trece lângă noi, cu puşti şi mitraliere purtate în spinare, cu arme ciocnite în fugă de căşti şi bidoane. Ofiţerii încearcă să-şi despartă

www.dacoromanica.ro

unităţile; un căpitan nou-venit schiţează un gest eroic, pe care i-l desmint picioarele tremurânde. Viteji şi fricoşi, au pierit de-avalma în tufişul dedesubt, în care se învârte fără încetare morişca ucigaşe a tragerii repezi.

. . . . . .

Soarele coboară încet spre Apus, scăldând crestele în sânge. Pe Coşna s'a deslănţuit vijelia. Din toate unghiurile zării, tunuri de toate calibrele bat dealul ce se clatină, sub prăbuşirea grămezilor de oţel. Lipiţi de pământ, deabia mai ridicăm ochii spre cer. In şuierături ameninţătoare, şrapnele crapă deasupra noastră, luminând feţele trase de spaimă cu fulgerul spargerii. Cu ropot de grindină, gloanţele stârnesc praful şi crengile rupte. Adesea, după ce trăsneşte peste noi, capul proiectilului coboară vâjâind şi muşcă, spărgându-se, prin tufiş. Nici un adăpost, nici un şanţ: colbul ridicat de explozii pluteşte ca o negură. Vârtejuri fumurii aruncă pietre şi bulgări, izbucnind în sus, spre norii negri şi grei ai obuzelor brizante. Suntem zguduiţi până în adâncul firii, deabia de putem, pe furiş, să mai răsuflăm fumul acru şi prăfuit. Singur, colonelul

www.dacoromanica.ro

Hentzescu, nemişcat şi liniştit, îşi aprinde pe rând, ţigările. „Automobilul!“ a strigat cineva. Din fundul zării un grohăit uriaş se apropie şi creşte, ascuţindu-se în şuierătură înfricoşată. Un muget îngrozitor se prăvăleşte pe noi, ne-am făcut una cu pământul, ne lipim strâns de ţărâna aspră. Cu un urlet de locomotivă vâjâie peste noi ceva fără margini, fără nume; vântul ne-a pălmuit, ne apasă o suflare de vijelie. A trecut, trăsnetul spargerii cutremură dealul. In spatele nostru, cerul s'a întunecat: o perdea de praf gălbui şi cenuşiu se înalţă în văzduh. Un pumn m'a izbit cu putere, trântindu-mă din nou la pământ. Bulgări şi bolovani ne plouă pe cap, îmi destup anevoie urechea plină de ţărână. Treziţi din viforul morţii, ne deşteptăm cu greu la simţire, la viaţă, pe când noaptea desfăşoară încet, peste vârful frământat, mantia ei ocrotitoare de întunerec.

. . . . . .

www.dacoromanica.ro

29 Iulie.

Din Răsărit, faptul zilei înroşeşte culmile albăstrii. Ne înghite groapa şanţului acoperit, prin care ne strecurăm sub pământ, ca prin măruntaiele dealului. O dungă de lumină ne călăuzeşte, în strâmtoarea neagră a tranşeei străbate adierea înviorătoare a dimineţii : am ajuns în creastă, la observatorul blindat. Ingust ca postul de comandă al unei corăbii de război, ne deschide, printre bârne, o fereastră largă asupra zărilor duşmane. In lumina crescândă a zilei, priveliştea de ieri ni se întinde iarăşi înainte, dar cu umbre şi colori schimbate. Este ceva mai tânăr şi mai proaspăt în razele născânde ce aştern polei de aur roş peste abureala văilor de-abia deşteptate din somn. La intervale rari, focuri de puşcă plesnesc tă-

www.dacoromanica.ro

cerea. Departe, pe şosea, lângă Hârja, o dâră întunecoasă se târăşte în praf: e o coloană vrăjmaşă. Alături, pe un dâmb, vedem acum şi pete albicioase ninse peste noapte lângă drum, corturi fără îndoială. De am avea şi noi tunurile lor grele, balauri a căror suflare să treacă munţii — marşul liniştit de dincolo s'ar preface în risipă sângeroasă.

. . . . . .

Iar urlă furtuna peste şanţul nostru. Bârnele tremură, zguduite, pământul geme. Sub ploaia de bolovani şi schije, acoperişul se clatină. Vârtejuri de praf întunecă vederea, ştergând munţii şi cerul din ochii noştri. Jur împrejur se prăbuşesc loviturile, şuierând adesea câte patru de-odată. Cele prea lungi rad creasta, foşnind, parc'ar trece prin iarbă coasa fără margini a morţii. Vom mai trăi să vedem bolta albastră şi tihna zilelor calde de vară?

. . . . . .

Necontenit, telefonul se rupe, ca un fir de paianjen în vâltoarea vijeliei. Liniştit, ca la o plimbare, telefonistul iese din şanţ şi leagă la loc capetele desfăcute, în haosul de nimicire ce ne în-

www.dacoromanica.ro

văluie. Dela 77 la 305, nu lipseşte nici o notă în uriaşa simfonie a prăpădului. Nervii tremură, obosiţi de supraîncordare; până şi colonelul începe a-şi răsuci mai repede, plictisit, nelipsitele ţigări. In învălmăşeala gândurilor — m'am apucat să scriu o scrisoare, pe care n'o voi isprăvi — răsare o amintire: în timpul iernii, lângă Iaşi, de pe dealul Şorogarilor, am luat parte la o tragere a şcolii de artilerie. Ţinta era un steag roş — ci-că observator inamic. Vre-o două ceasuri ne siliserăm să-l dăm jos. Zădarnic; cârpa fâlfâia, sfidătoare, obraznică, de neatins. Avea-vom şi noi norocul acestei păpuşi?

. . . . . .

Firul s'a rupt din nou. Cele din urmă cuvinte, ce ne-au ajuns, ne îndeamnă să ieşim; infanteria se retrage peste noi, nu-i chip de rămas pe loc. Pornim, cu telefoanele de gât, cu mantalele strânse în braţe. La câţiva paşi, şanţul e astupat; un obuz i-a prăbuşit pereţii. Prin gaura din acoperiş, ne căţărăm de bârne sfărâmate, trăgându-ne spre lumină. Sub obuze ce trosnesc, înegrind cerul, ne lăsăm la vale. Iarăşi dăm înapoi, aş trebui să mă simt zdrobit, desnădăjduit de

www.dacoromanica.ro

încercările noastre zădarnice, de silinţele apărării înfrânte. Şi totuşi faptul singur de-a fi în mişcare, de-a umbla, mă umple de o bucurie nebănuită. Simt că în mine sufletul în fierbere s'a călit. Scăpată din înnec, viaţa îşi cere, brutal, dreptul la sărbătoare. Ieşit o clipă din atingerea apăsătoare a primejdiei, sunt un om nou, dornic de luptă, gata de asalt, pentru care obuze şi gloanţe nu mai înseamnă decât umbra unei închipuiri.

Alergând printre tufe, am ajuns pe podişul strâmt din spatele Coşnei. Bătrânul comandant al Brigăzii ne întâmpină, înfuriat; l-a părăsit artileria. Comandantul grupului, sfârşindu-şi muniţiile, şi-a retras bateriile mai la vale, spre Trotuş. Colonelul porneşte năvalnic, într'acolo. Suntem martorii, fără voie, a unei certe furioase între cele două căpetenii, care ajunge la scoaterea pistolului. Excesul însuşi de mânie readuce sângele rece şi liniştea. Acum s'a isprăvit, au plecat fiecare într'o parte, zgâriind pământul cu pintenii. Aghiotantul regimentului, gânditor şi diplomat, îmi spune: „penibilă scenă".

. . . . . .

Ca să sprijinim mai de aproape apă-

www.dacoromanica.ro

rarea crestelor, un tun a fost urcat în cotitura drumului, la suiş. Trage, descoperit, la desnădejde. Tuburile de alamă înegrite se aruncă grămadă, cu scufiile de cositor ale şrapnelelor roşii. Dar iată că se înşiră pe drum un lung alai de sărbătoare. Urcând în lumina soarelui spre tunuri, satul întreg ne cară proiectile; un şir nesfârşit de copii, de fete, de neveste tinere şi bătrâne, de băieţaşi se îndreaptă spre noi. Spinarea bătrânelor se încovoaie sub povara obuzelor, nevestele le strâng în braţe ca pe nişte copii, mânuţele slabe ale băieţilor se încleştează pe alama sclipitoare. Un norod de cămeşi albe şi de tulpane viu colorate a înflorit, ca prin farmec, în pustietatea ucigătoare a câmpului de bătălie.

. . . . . .

Am pornit din nou spre creasta păduroasă. Colonelul Keminger călăreşte înainte. Descălecăm, puştile pocnesc în apropiere; prin drum, ţiuie sinistru gloanţe rătăcite. Intrăm în tufiş, ocolind linia primejdiei. Ne-am încurcat, nu mai este chip să ne îndreptăm prin desişul de nepătruns. Am pornit spre drum, să gă-

www.dacoromanica.ro

sesc postul de comandă al Brigăzii de infanterie.

Alerg de-alungul lanţului de trăgători. Culcaţi pe povârniş, oamenii trag, cam în neştire. Printre crengi răsare, o clipă, vârful apropiat al Coşnei, acum duşmane. Intre două tufe, un om zace înţepenit, cu mâna pe puşcă, — l-a dodorît oboseala sau somnul cel veşnic. N'am vreme să mă opresc. M'am plictisit de atâta îndoire şi ascundere, alerg în drum spre pomii rari cari îşi înalţă gardul de-asupra tufelor. Aş vrea să fiu peste tot, să mă fac sute de luptători, să îmbrăţişez întreaga întindere a bătăliei. Goarne răsună prin larmă; cred că la noi au rămas cele din urmă, în războiul de astăzi. Un obuz zvârle trosnind, la câţiva paşi, rădăcini, bulgări amestecaţi cu crengi. Privesc cum vântul împrăştie printre copaci fumul întunecat. Nu-mi mai pasă, mă împinge înainte ceva de-asupra puterilor mele, o nebunie. Alerg, orbit de razele soarelui şi de strălucirea aprinsă a focului lăuntric.

. . . . . .

Am părăsit postul de comandă. Intr'o gaură, la rădăcina unui copac, co-

www.dacoromanica.ro

mandantul brigăzii de infanterie şi-a instalat cancelaria. In zgomotul salvelor cari se trag în apropiere, bătrânul dictează, imperturbabil: „Vă rog, scriţi. Ziua de astăzi, ora care este, locul unde suntem". Trăgând cu coada ochiului spre creste, aghiotantul scrie din zor.

Acum ne întoarcem prin râpi, la vale. Asfinţitul îşi aşează trandafirii palizi pe vârful copacilor. Lângă noi, un pârâu de munte îşi şopteşte cântarea, sărind peste stânci. Fragi de pădure îşi arată capetele mici, roşii, prin iarbă: gustul lor acrişor răcoreşte setea ce ne stoarce. Nepăsătoare, senină, viaţa pădurii se desvoltă mai departe. Iar încleştarea disperată în care se frământă soarta unei ţări, care aruncă în zarul ursitei tot trecutul şi întregul viitor, va trece prin umbra neschimbată a crengilor, ca cearta necunoscută a două muşuroaie de furnici învrăjbite...

www.dacoromanica.ro

30 Iulie.

Drumul ce se îndoaie pe povârniş mi se pare nesfârşit. Târăsc picioare de plumb, apăsat de căldura arzătoare, istovit de oboseală şi de sete. Merg într'o aiureală neştiutoare, indiferentă; numai voinţa de-a mă mişca mă mai ţine în picioare.

Printre tufe, răniţi se lasă îngrijiţi de sanitari; vată şi cârpe sângeroase murdăresc frunzişul. Mai sus, tot mai sus. Prin aer şopteşte, ca prin vis, săgeata subţire a gloanţelor. Iată un soldat. Unde-i domnul căpitan? —„Nu ştiu, l-am văzut pe acolo". —„Unde?" —„Nu ştiu". Cum nu ştii? —„Nu ştiu, vai, l-o fi prins". —„Nu-i acolo la dreapta, spre creastă?" —„Nu ştiu, nu vă duceţi, domnule sublocotenent, vin Nemţii"; şi adaugă, plângător: „ne-o prăpădit cu mi-

www.dacoromanica.ro

traliera". Iarăşi pe la „fleancuri" ca şi altădată; îl înjur sălbatec, de nu mi-aş fi uitat pistolul, nu ştiu nici eu ce aş face. Din fericire, se arată un plutonier, ostaş vechiu, care mă îndreaptă. Am ajuns. Căpitanul stă nehotărît în cărare, alături de el, observatorul nostru, cu revolverul în mână, amenințător, încruntat. Ii dau plicul cu care fusesem trimis. Il citeşte, uimit: „Cum, să contraatac cu treisute de oameni pe cari îi am aci? Dar uită-te şi D-ta, nici treizeci nu mi-au rămas. Spune-mi, ce pot să fac?"

Câţiva soldaţi, prin tufe, împuşcă în vânt, fără socoteală. E o adunătură de unităţi amestecate: din regimentul de marş, din divizia noastră, din alte regimente aduse în ajutor; vârtejul bătăliei i-a împrăştiat ca pe frunzele moarte, adunând la un loc rătăciţi din toate părţile. O ceată răsare din potecă, patru oameni duc între ei o foaie de cort, pe care zace o grămadă de haine rupte şi carne sângeroasă. Mai este viaţă, în aceste rămăşiţe zdrenţuite de om?

Pârâind, trosneşte o salvă; cu ciocniri înăbuşite gloanţele se înfig în pământ. Un strigăt se ridică din stânga: vin Nem-

www.dacoromanica.ro

ţii! Un fugar trece, nebun, în faţa noastră. Cei patru s'au oprit. Ca la poruncă, au scăpat colţurile foii şi s'au făcut nevăzuţi. Ca o pară coaptă căzând de pe cracă, rănitul s'a prăbuşit la pământ, cu un gemet surd. Sângele roş se prelinge pe cârpe. Zgomotul creşte cu învălmăşeala. Pistolul ofiţerului se plimbă în toate direcţiile, ca acul unei busole rătăcite.

. . . . . .

Am ajuns la limita din urmă a puterilor. Trântit la pământ, răsunetul luptei răzbate de departe de tot, ca un vis, prin toropeala grea ce m'a doborît. Exaltarea de ieri s'a împrăştiat ca fumul, n'a mai rămas decât o zdrobitoare oboseală, ce înneacă toate ca într'un văl cenuşiu. Imprejurul nostru duduie pământul de tunetul artileriei. Sus pe creastă, în marginea pomilor rari, obuzele noastre ţâşnesc, dărâmând pădurea. Barajul îşi întinde perdeaua de foc şi de moarte; opri-va oare această stavilă de oţel valurile sure ale năvălitorilor?

www.dacoromanica.ro

CONTRA - ATACUL

www.dacoromanica.ro

31 Iulie.

Dumnezeu ne-a ascultat; ieri seară Vânătorii de Munte au răzbit la Cireşoaia. Vrăjmaşul se retrage. Soarele biruinţii a răsărit peste noi. Bateria întâia să schimbe de poziţie, sus, la creastă! Telefonul zbârnâie de nerăbdare. Inainte! In aerul viu al dimineţii pluteşte par'că duhul izbândei înaripate ce ne mână spre culmi. Caii trag puternic tunuri şi chesoane înhămate în pripă. Mai sus, fiecare pas recucereşte o palmă de pământ strămoşesc, şterge urmele pângăririi vrăjmaşe. Lângă noi, un pluton se desfăşoară în trăgători, vântul aduce vuiet de goarne şi de urale. In faţă, pădurea tace; crestele s'au golit de duşmani. Câteva împuşcături se mai rătăcesc prin tufiş. Tot mai aproape, lângă vârful Coşnei, răsună îmbătătoare,

www.dacoromanica.ro

poruncitoare, goarnele asaltului. Uitate nopţile nedormite, oboseala, grijile covârşitoare ale zilelor trecute; urcăm, într'o bucurie fără margini, spre înălţimile recucerite. Iată vechile poziţii: poteca e plină de încărcătoare, de măşti, de arme. Din loc în loc, pete de sânge s'au închegat în lutul galben. Hârtii, şepci rotunde, mantale, zac, rupte, printre crengi. De-a curmezişul drumului, cu faţa de ceară, întâiul mort ni se întinde la picioare: un bavarez cenuşiu. Fâşia unui fanion galben şi roş atârnă de crengi. Călcăm peste baionete, peste coifuri greoaie, ocolind granatele de mână risipite în graba fugii. Prin săpături, lopeţi şi târnăcoape au rămas pe urmele fugarilor, iar petele roşii tot mai dese şi-au scris povestea. Copaci rupţi şi trăsniţi s'au prăvălit pe cărare; obuzele noastre n'au fost trase în zădar. Ne miră numărul de măşti împotriva gazelor cari stau împrăştiate; pe cât ştiu, noi n'am tras cu gaze, dar se vede că i-a înebunit bombardamentul.

Aproape de noi, o goarnă începe cântecul înaintării. Prin tufişe, un lanţ de trăgători împuşcă în vale. Am ieşit într'o poiană, plini de avânt răzbunător; de pe dealul Cândei, din faţă, ne primesc fo-

www.dacoromanica.ro

curi de puşcă. Ţiuind, câteva gloanţe se pierd printre crengi; ce ne pasă? Iată în sfârşit un tun, tras anevoie de patru cai, împins de tunari cari îl aşează între tufe. Obuzele trec din mână în mână, întâia lovitură bubuie prin vale. Ochită de-adreptul, s'a spart pe creasta din faţă, răscolind copacii. Glasul biruitor al goarnei se ridică, aşa cum va fi sunat la Griviţa, acum patruzeci de ani; cu strigăte de îndemn, pedestrimea se avântă în văi. La simfonia goarnelor şi a uralelor, tunul îşi adaugă basul adânc. Este în ceasul acesta ceva care răscumpără zile întregi de înfrângere şi desnădejde. Şi acum, prin colbul subţire al amintirilor, această clipă de izbândă pătrunde, vie şi luminoasă, ca o rază de soare glorioasă şi aurie.

. . . . . .

Am regăsit locul vechiului post de comandă. In râpă, cartuşele trase sau asvârlite presară iarba. Iată şi ulciorul cu lapte, rămas întreg, aşa cum l-am părăsit; bucuria nevestei din sat, care se plângea ieri seară că i l-am pierdut. Oala aceasta şi-a bătut joc de baraj, de trăgători, de mitraliere, de obuze grele; ne-a aşteptat cu credinţă întoarcerea.

www.dacoromanica.ro

Mă opresc în drum, lângă mort. A fost rănit întâi la cap; nişte cârpe îi înfăşoară fruntea albă, ca de var. Buzele vinete s'au deslipit; e încă tânăr, nici barbă, nici musteţi. Trăsăturile feţii sunt regulate şi subţiri. Lângă el, în sânge, un album de muzică: Schubert. La câţiva paşi, o scrisoare dintr'un orăşel german, un scris subţire, de femeie. Mamă, logodnică, cine ştie? Citesc, ca o amară ironie, această frază: „Imi pare aşa de bine că eşti acum într'un loc mai liniştit..."

Mi se strânge ceva în gât. Da, ştiu, e un duşman, un năvălitor, ţara mea e încălcată, pe acest necunoscut în haine sure l-a răpus apărarea unui neam cotropit de el şi de ai săi. Dar nu pot opri valul de milă şi de înduioşare care mă cuprinde năvalnic. Acest om a trăit, a simţit, a gândit, a cântat, cum arată filele rupte şi prăfuite cari l-au însoţit în adâncimile tainice ale morţii. Acestui necunoscut i se deschideau zările largi ale tinereţii şi ale viitorului; purta în el o energie, o simţire, o minte frumoasă, poate. Iar schija nebună care a cruţat ciobul de alături, a sfărâmat cântecul acestei vieţi, spârcuind nemiloasă şi neştiutoare. Uit că este îmbrăcat în hai-

www.dacoromanica.ro

nele vrăjmaşului şi nu mai văd decât omul, un frate de suferinţă şi de jertfă. Şi aş vrea, la căpătâiul tinereţii secerate, să scriu în praful sângeros vechile versuri, săpate unde-va în slovă de mormânt, ca o recunoaştere şi o mângâiere:

QVI ANTE DIEM PERIIT,
SED MILES, SED PRO PATRIA.

. . . . . .

Pretutindeni, trupuri nedesluşite s'au prăbuşit. In aerul cald al amiezii, se ridică mirosul greu al leşurilor. Câţi vor fi pierit în colţul acesta blestemat, de-ai noştri şi de-ai lor? Mulţi şi-au săpat singuri groapa în adăpostul şanţului, iar adăpostul li s'a făcut mormânt. Sângele devine o obsesiune: calci în el la fiecare pas. Pe hârtiile risipite, vulturi negri, hrăpăreţi, cruci de fer stau călcate în praful înfrângerii. Ridic o gazetă mototolită, o deschid. *„Das deutsche Volk...* Poporul german trebuie să-şi întindă departe peste hotare semnele puterii sale. Neamurile celelalte se vor pleca în curând tăriei noastre nebiruite". Iată şi o scrisoare, căzută alături: „Viaţa e grea, *Süszstoff ist giftstoff geworden,* dulcele

www.dacoromanica.ro

s'a făcut otravă. Toate se isprăvesc, numai războiul, nu".

Gazeta scrie, imperioasă: „Viitorul nostru e sigur, mergem la izbândă desăvârşită, belşugul e cu noi". Scrisoarea îngână, dureros: „Mă uit cu jale la norii ce pornesc spre voi, lăsând soarele să ne ardă holdele. Ce vom mânca la iarnă?" Veşnică şi neschimbată poveste. Minciuna oficială a tiparului înăbuşe, cu pumn de fer, strigătul de grije şi de durere al filelor răzleţe.

. . . . . .

Mă întorc, trecând cu băgare de seamă peste morţii cari astupă cărarea. Iată şi cel de adineauri. L-am lăsat îmbrăcat şi încălţat, acum picioarele i s'au desgolit. La câţiva paşi, unul din tunarii noştri îmi iese înainte, râzând. Mă uit cu mirare la pantalonii noi, de culoare sură, căptuşiţi cu piele la genunchi, la bocancii grei şi ferecaţi cari mi se par în acelaşi timp noi şi cunoscuţi. Am înţeles, l-a despoiat pe mort. Ceeace mi s'ar fi părut o impietate, a fost pentru el dreptul firesc al războiului. Şi la urma urmei, de ce nu? Badea Ghiţă are şi el dreptate. Badea Ghiţă nu e, ca mine, un nou-venit pe câmpul de luptă: a văzut morţii no-

www.dacoromanica.ro

ştri semănaţi prin văile Ardealului, a văzut drumurile retragerii presărate cu trupuri româneşti. Ce-i pasă lui de Neamţul ăsta, un hoit ca toate hoiturile?.....de Neamţ parşiv! Bine i-a făcut. Pământ a vrut, pământ a găsit. Să se înveţe minte,.....de lifte, să mai umble cu chimicale şi mitaluri fără lege. Ce-a căutat în ţara noastră? Iar Badea Ghiţă, înjurând satisfăcut printre dinţi, şi-a însuşit hainele cele nouă, în locul zdrenţelor sale din refacere. Da! Badea Ghiţă are dreptate: este învingător şi teafăr, cellalt e învins şi mort. Să nu ne încurcăm în păinjenişul subţire al simţirilor gingaşe de acasă. In lupta vieţii, suflarea energiei brutale şi simple, a voinţii mărginite dar limpezi va birui întotdeauna.

. . . . . .

De pe înălţimile recucerite, ne aruncăm privirile înapoi, spre valea în care ieri ne împingea urgia, din care astăzi ne-a răsărit biruinţa. In lumina nepăsătoare a verii, întreaga vale a Trotuşului se desfăşoară înaintea noastră, cum se va fi arătat ieri, ca o vedenie de izbândă şi de pradă, ochilor lacomi ale vrăjmaşilor. Ca un brâu sclipitor de argint,

www.dacoromanica.ro

râul şerpuieşte spre depărtările în cari munţii se pierd în dealuri albăstrii: ţara Moldovii întreagă, ca un covor bogat, ni se întinde la picioare.

Sub noi, Târgul Ocnei pare o jucărie, casele mărunte, strânse grămadă între râu şi saline, lăsând ici-colo să răsară vre-un turn de biserică. In depărtare, pete nedesluşite arată Târgul Trotuşului şi Oneştii, de-asupra cărora se învârte în zare un aeroplan. Toate aceste le-au privit acum câteva ceasuri, cu poftă de cucerire, năvălitorii. Mâine trebuiau să pornească urmărirea prin străzile Oneştilor, iar cel mai târziu peste două săptămâni, la un an dela intrarea noastră în război, erau să calce biruitori peste Iaşii robiţi. Incă un şir de dealuri şi eram măturaţi din cel din urmă colţ al pământului nostru, visurile noastre cele mai scumpe risipindu-se în fumul şrapnelelor. Dacă treceau ieri de perdeaua de schije a barajului, dacă un singur regiment răzbea până în apa Trotuşului... Intr'adevăr, sunt clipe cari atârnă deosebit de greu în cumpăna nestatornică a vremii.

Pe drumul ce urcă spre noi, dela Pârâul Boghii, e mişcare şi viaţă. In lung alai, femei şi copii ne cară sus proiectile

www.dacoromanica.ro

şi focoase lucitoare, întorcându-se la vale cu tuburile trase şi înegrite. Urlând, obuzul nemţesc se repede peste creastă, şi crapă de ciudă, răscolind pământul. Fetele se scoală, râzând de zăpăceala mătuşii speriate. Câteva gloanţe rătăcite mai bâzâie prin aer, dar nimic nu opreşte bună-voinţa sătencelor. Nici nu-şi dau seama că îndeplinesc vre-un lucru deosebit, vre-o faptă vitejească. Cum se duceau seara la fântână, cu doniţele pe umeri, tot astfel ne aduc şi acum hrana gurilor flămânde de oţel. E în vitejia lor ceva atât de simplu, de obişnuit, ca şi cum ar fi dela sine înţeles ca şi femeile să înfrunte primejdiile războiului. Şi totuşi, prin iadul de foc şi fum, râzând de urletele ameninţătoare ale ghiulelelor, ele torc firul ce ne leagă tot mai strâns de ţară. Ca o nouă friză a Panateneelor, şirul lor ridică, de-asupra slăbiciunilor trecătoare şi a şovăielilor omeneşti, întruchiparea Patriei veşnice, săpată în trupuri şi în suflete, în ţărână şi în văzduh, mai trainic decât chiar în stânca slăvită a Acropolei.

In ochii tuturor, ele sunt icoana vie a Neamului în primejdie, amintindu-ne în fiecare clipă, de mai era nevoie, că un popor întreg, dela Vlădică la opincă,

www.dacoromanica.ro

luptă, pe viaţă şi pe moarte, pentru lege şi moşie, pentru vetrele încălcate, pentru ţărâna sfinţită de moaştele trecutului. Nu ne aduc numai plumb şi fer, ne înalţă şi sufletele prin pilda lor întăritoare. Căci ce semn mai frumos, ce simbol mai înalt al apărării îndârjite poate fi, decât acest sat care se ridică întreg, luptând, spre creste şi spre slava strămoşilor?

www.dacoromanica.ro

IN BATERIE

www.dacoromanica.ro

1 August.

S'a hotărît: la ceasurile 15 va începe pregătirea atacului pe coasta Cândei, care ne stă în piept şi ne opreşte înaintarea. Prin tufişul des, oamenii aşează proiectile lângă tunuri, uitându-se pe furiş, printre crengi, la creasta vrăjmaşe din faţă. Jos în vale, prin râpi, pedestrimea aşteaptă semnalul. Căldura amiezii se lasă greu peste oştile gata de luptă.

De-odată, lângă noi, o flacără roşie se repede din frunziş şi o detunătură groaznică ne astupă urechile, cutremurând pământul. Cu un urlet sălbatec, obuzul străpunge văzduhul, zburând spre înălţimile duşmane. Intâiul tun a tras. Cu bubuituri asurzitoare, celelalte trei intră şi ele în horă. Loviturile, la intervale regulate, ne ciocănesc auzul, zguduind temeliile dealului. Auzim cum se

www.dacoromanica.ro

aruncă obuzele noastre peste coama Cândei, spre văile ascunse.

Dar nici răspunsul nu întârzie mult. Cu şuierături aprige, cele nemţeşti se înfig în pământ, răscolind bulgării şi pietrele. Cu zumzet par'că de albine, schijele roiesc prin aer, lovind glia vârtoasă cu o ciocnire scurtă şi uscată. S'au deşteptat pe Cândea şi mitralierele: urechea prinde, printre bubuituri şi tunetul spargerilor, zgomotul lor de tablă scuturată de vânt. Mai rar, sinistru şi înfundat, duşmanul ţine tactul. Ca nişte muşte supărate, gloanţele lui ascuţite zboară printre tufe. Pe vârful Coşnei, cu izbituri de cutremur, balaurul de 305 ridică în văzduh un adevărat vulcan de fum şi de ţărână. La câţiva paşi, tunul nostru ne sparge urechile de şase ori pe minut. Suntem în iad, în iadul zgomotului, străbătut de flacările roşii ale tragerii şi înfăşurat în praf fumuriu de explozii. Ca să nu lipsească nimic din orchestra uriaşe a bătăliei, din vale se ridică sunetul ascuţit şi monoton al goarnelor cari împing la asalt, pe când pe creastă se joacă focul de artificiu al rachetelor. In albastrul bolţii cereşti, prin vată albicioasă de şrapnele, două aeroplane vrăjmaşe încrucişează, ca ulii, peste dea-

www.dacoromanica.ro

luri. Acum la pârâitul puştelor şi la trăsnetul artileriei, din vale granatele de mână îşi adaugă bufniturile surde şi grele. In jurul nostru este o deslănţuire covârşitoare a puterilor de dărâmare şi de moarte. Simţi cum te apasă, cum te zdrobeşte roata oarbă a ursitei; eşti o jucărie, o frunză veştedă purtată de vântul morţii. Ne lipeşte de pământ ceva care întrece frica: e mai mult, e o supunere fără margini Atotputerniciei ce ne strânge viaţa, cu tot trecutul şi viitorul ei, în clipa de groază a prăpădului ce se prăbuşeşte pe noi. Ἀνάγκη. Niciodată n'am simţit mai puternic de ce spaima sfântă a născut întâi pe zei.

Mă uit însă la oamenii ce ne înconjoară. Cu mişcări mecanice, de automat, tunarii încarcă, ochesc, trag, încarcă din nou. Locotenentul, liniştit, priveşte, măsoară, socoteşte, porunceşte. Sub-locotenentul, mic şi tânăr, aleargă prin baterie, ţipând ordinele, încercând să se facă auzit prin tunetul asurzitor şi neîntrerupt. Un singur gând îi ţine pe toţi: nici o clipă să nu înceteze mişcarea. I-a îmbătat şi i-a scos în acelaşi timp de sub cotropirea primejdiei. Numai mişcarea poate înfrunta urgiile ce ne întrec pute-

www.dacoromanica.ro

rile, numai astfel poate birui gândul zdrobitoarea apăsare a primejdiei ce ne aşterne în praful nimicirii.

. . . . . .

www.dacoromanica.ro

2 August.

Asaltul de ieri a dat greş. Zădarnică a fost silinţa pedestrimii să urce zidul stâncos al Cândei. Mitraliere ascunse au secerat, şi aripile avântului s'au frânt, lăsând doar morţii prin râpi. Totuşi ce lesne va fi fost, pe hartă, de-a se lua dealul... Cu dor aprig de răzbunare s'a căutat locul de unde au pornit loviturile. Din frunzişul unde se adăposteşte bateria se zăresc pe creasta din faţă bordeie părăsite, săpate în iarnă de Ruşi. Nu vor fi acestea acum vizuinele vrăjmaşului? Intrebare, pe care tunul numai o poate deslega.

Un ofiţer a plecat pe linia de trăgători, însoţit de un tunar, ca să ne arăte la ce înălţime se îndoaie printre tufe linia noastră. Soldatul şi-a scos cămaşa şi a atârnat-o ca un steag de vârful unei

www.dacoromanica.ro

crăci, ca să se vadă mai lămurit. Intr'adevăr, această cârpă murdară e un steag, semnul vitejiei necunoscute, care va pieri în taina pădurii, fără nume, laudă sau răsplată.

Acum ochirea s'a isprăvit. Fâşâind, şrapnelul a ieşit din bubuitura tunului şi un nor de fum alb se aşează pe crengi, ca un fulg de zăpadă. Prea sus. Cu glas domol, locotenentul îndreaptă socotelile: atât la unghiul terenului, atât la distanţă. Nouă sute! Cu o trosnitură uscată de fălci înfometate, închizătorul a înghiţit proiectilul. Trage! Prin zguduirea bubuiturii şi aburii cenuşii ai fumului, ţeava se repede îndărăt, lunecând pe urmă la loc, ca un şarpe uriaş, negricios şi lucitor. Nici nu e nevoie de binoclu; înălţimea e bună. Obuze franceze! Se înşurubează în pripă dopurile negre şi albe ale focoaselor. E o dimineaţă caldă şi liniştită de August. Dintre tufe, deabia de pocneşte din când în când o puşcă. In faţă, pe povârnişul prăpăstios care a văzut moartea atâtor oameni, nu mişcă nimic. Se văd deschiderile părăsite şi mute ale bordeielor bănuite.

Spintecând valea de-a curmezişul, întâiul obuz răsare dincolo, ca o pană neagră de fum tremurând în adierea di-

www.dacoromanica.ro

mineţii. Tunul de lângă noi îşi varsă focul mereu, ridicând praful în jurul adăposturilor. Din ce în ce mai aproape, pipăind ca degetul ciclopului orbit, prăpădul le apasă. Aproape îndată după ivirea vârtejului de fum, ne izbeşte auzul sunetul de rupere şi de sfărâmare al spargerii.

După norul exploziei unui obuz, un brad înalt de fum creşte şi se ridică departe în văzduh, peste creastă, însoţit de un tunet prelungit de spargeri. Bucăţi de bârne şi de scânduri zboară pe culme, presărind zarea cu petele lor întunecoase. Drept în ţintă. A sărit în aer vre-un depozit de granate.

O nouă lovitură se îndreaptă, care astupă cu praf deschiderea unui bordei vecin. Incă una: trage! Ce s'a făcut obuzul? O clipă de îndoială. Iată însă că norul de fum răsare drept pe locul adăpostului, zvârlind în aer rămăşiţe de lemnărie. Dar bucata mai mare, negricioasă, săltată de explozie, ce poate fi? E un om! I-am văzut braţele şi picioarele zvârlite în săritura morţii.

Bucurie printre tunari. Ochitorul spune mulţumit: „Aiasta o intrat la ei în casă, să-i întrebe di sănătati". Râd de plăcere, aceşti plugari blajini, că i-au făcut praf

www.dacoromanica.ro

pe oamenii de dincolo. Nu fără dreptate, însă. Tot aşa vor fi râs ieri cei sfârtecaţi de obuzele noastre, secerând, din ascunzişul lor de pândari, atacul infanteriei noastre din valea Lupului. Azi e rândul lor. Trebuie să înţeleg acest adevăr atât de banal: nici dragoste fără patimă, nici război fără ură.

. . . . . .

www.dacoromanica.ro

3 August.

M'am întors de pe Coşna, cu un ofiţer francez. Am mers până la drumul care desparte sectorul infanteriei de acel al cavaleriei descălecate. Pe dreapta, pedestrimea şi-a făcut şanţuri adânci, în cari se poate sta în picioare. Dincolo de drum, însă, într'o nepăsare sfidătoare, călăreţii au zgâriat numai pământul, adăpostindu-se în prea vestitele „măşti individuale". Cum se vor împotrivi urgiei calibrelor grele, pe care noi am încercat-o?

Ziua călduroasă, prea caldă, a trecut destul de liniştită. Căldura apasă tot mai greu, sub cerul care, din alb-gălbui, începe a se închide în cenuşiu. Liniştea văilor e tulburată, arare, de împuşcături răzleţe. Din ce în ce mai mult, apusul se întunecă. Nori grei, de cerneală, se

www.dacoromanica.ro

îngrămădesc, zidind în zări uriaşe şi negre clădiri. Alungată până acum de vijelia de pe pământ, furtuna înaintează în golul lăsat de tunurile mute. Peste vârfurile depărtate, se joacă licăriri de fulgere. Cu uruit surd de roţi greoaie, tunetul se apropie. Lumea s'a întunecat, vântul se ridică, urlând, aşternând tufele în rugă smerită înaintea urgiei de sus. In bubuituri năprăsnice de tunuri, fulgerele aleargă pe creste. Picături de ploaie, mari şi grele, cad ca gloanţe de şrapnel. Potopul de ploaie înneacă văile într'un şuvoi năvalnic, prin ceaţă trăsnetele se prăbuşesc, dărâmând. Acum, prin bufniturile tunetelor se ridică deodată, sinistru, ţăcănitul mitralierii. Tunurile de jos, trezite din amorţire, îşi amestecă glasul în cântecul adânc al furtunii; granate de mână ciocănesc valea.

Incetul cu încetul, însă, urgia se potoleşte şi ploaia singură se lasă pe dealuri, plângând, cu lacrimi subţiri şi reci, nebunia nimicirii omeneşti.

www.dacoromanica.ro

SÂNGE ŞI CERNEALĂ

www.dacoromanica.ro

9 August.

O groapă în povârnişul repede al dealului, cu o foaie de cort întinsă deasupra, de bine de rău, iată „adăpostul“ comandantului de sector, lângă Nicoreşti. Din satul vecin s'au adus scaune şi mese, iar într'o încurcătură fără capăt de mosoare şi de fire s'au îngrămădit aparatele şi telefoniştii. Alături, în altă groapă simetrică, fiinţează „biroul“, cu secretarii şi copiştii săi. Unde sunt statele majoare falnice ale bătăliilor de odinioară, cari îndreptau, de pe vârful unui deal aşezat ca din întâmplare în primul plan, mişcările geometrice ale liniilor de bătaie? Ce tablou ar putea zugrăvi privelişte puţin estetică pe care o înfăţişăm? Jumătate din adăpost îl umple comandantul Brigăzii, colonelul Obogeanu, om cu greutate; de-asupra

www.dacoromanica.ro

feţei bine-hrănite, moţurile unei capele soldăţeşti se ridică ţuguiate şi peste măsură de lungi, ca urechi de iepure. Mai chipeş ar fi poate colonelul Olteanu, din cavalerie, care stă alături de el — dar călăreţ fără cal, îngrămădit cu bărbia pe genunchi într'un colţ întunecos, nici el nu aminteşte vre-o zugrăveală eroică. Jur împrejur stăm noi, aghiotanţi, ofiţeri de legătură, telefonişti, agenţi — infanterie, roşiori, grăniceri, tunari din patru regimente deosebite, într'o amestecătură de picioare, genunchi şi coturi în care e greu să te descurci. Alături, la masă, un locotenent face statistică: „Pe ziua de ieri s'au dat în sector şaptesprezece atacuri... Pierderi — ofiţeri — numele, gradul; elevi — plutonieri — răniţi, 18; grade inferioare, soldaţi... Domnule, ţi-am spus să nu treci pe elevi la un loc cu ofiţerii, pune-i în coloana de alături, odată pentru totdeauna! Allo! Telefonul. Da... numărul loviturilor pe ziua de ieri...3507 — scrie omule mai repede, ce dracul! Da, dar aţi uitat numărul de ordine al comunicării". Un glas plictisit răspunde pe fir: „Zi-i 44 şi gata".

Un copist se repede, disperat: „Unde-i creionul albastru, îl aveam şi nu ştiu

www.dacoromanica.ro

ce s'a făcut". Allo! iar telefonul. Domnul General cere situaţia mai repede, o aşteaptă nu ştie de când. Emoţie. S'a găsit, din fericire, creionul albastru. Dar unde se va fi ascuns acum cel roş? Teribilă întrebare.

O şuierătură sălbatecă întrerupe cercetarea. Un vâjâit greoi culcă toată lumea la pământ — ordonanţa îmi dispare sub masă înainte de a-mi fi dat seama ce se întâmplă. O izbitură puternică, trăsnetul exploziei, lumina şi cerul au pierit în fum şi praf. Un miros acru ne curmă suflarea; cineva a strigat: „E asfixiant!" Fireşte, nimeni n'are mască. Din fericire, vântul împrăştie ceaţa întunecoasă — nu erau decât gazele spargerii prea apropiate. Aşteptăm să cadă bulgării şi schijele, încetul cu încetul fiecare se aşează la loc. In faţa adopostului s'au schimbat împrejurimile; în groapa săpată de obuz, copacul care se ridica alături s'a prăbuşit de-a lungul, zmuls din rădăcini, ca de suflarea furtunei.

Intâia întrebare: nu-i nimeni lovit? Ca prin minune, am scăpat cu toţii teferi. Numai bucătarul, de afară, se plânge că i-a spart o farfurie. El însă, a rămas întreg: „Dacă are omul zile..." Apara-

www.dacoromanica.ro

tele, ale căror fire se înoadă la loc, zbârnâie iarăşi, călimară, peniţe, creioane, hârtii răsar din toate părţile, şi socotelile reîncep, cu toate chiţibuşurile şi amănuntele formaliste ale contabilităţii războinice.

www.dacoromanica.ro

11 August.

Dimineaţa începe în linişte. Cu răbdare metodică, se lucrează la hărţi şi crochiuri pentru luptele de ieri şi acţiunile de mâine. Cu un locotenent dela artileria călăreaţă ne-am apucat să jucăm şah şi ne cufundăm în chibzuieli de înaltă strategie. Iată muzicuţa răguşită a telefonului care începe. La aparat! Inamicul se pregăteşte de atac, bateriile să facă baraj spre Poiana lui Boboc. Nu trece mult şi cu zborul repede al aripelor lor nevăzute, obuzele îşi despică drumul prin văzduh. Duşmanul răspunde la noi în vale, şi privim cum se ridică stâlpii negri de fum printre copaci. Un om vine alergând, încheindu-se în pripă. A fugit de frică sau de ruşine?

Bucurie! Iată mâncarea. Ne repezim

www.dacoromanica.ro

la mămăligă cu lapte ca nişte câni flămânzi. Dar prânzul nu e numai hrană, îndestularea foamei chinuitoare, e şi odihnă. Inseamnă o clipă de slăbire a tensiunei nervoase ce ne întinde de trei săptămâni coarda vieţii într'o neîncetată frământare. A mânca, a dormi, ce plăcere, ce desfătare nebănuită!

Iar în zgomotul necontenit de bubuituri şi de spargeri, în cârâitul uricios a zece telefoane, creioane şi peniţe aleargă grăbite pe hârtie şi scriu, scriu, scriu, fără oprire, fără sfârşit.

. . . . . .

S'a făcut noapte. La flacăra tremurândă a lumânării, cancelaria îşi urmează lucrul. Adorm, deşteptat la intervale de vre-o explozie prea apropiată sau de telefonul care nu se mai satură de baraj. Din nou, toropeala mă doboară, din nou mă deştept şi scârţâitul peniţelor pe hârtie tot n'a încetat. Se îngrămădesc mereu rapoarte, situaţii, cereri, propuneri, desenuri, hărţi... nu mai pot să le număr, casc, aţipesc din nou. Iar prin somnul nesigur care-mi închide pleoapele, văd într'un vis bolnăvicios cum şuvoaiele de sânge ale războiului

www.dacoromanica.ro

se revarsă într'un lac adânc şi tulbure de cerneală, îngropând jertfa şi avântul sub greutatea tot mai deasă a hârtiei înegrite...

www.dacoromanica.ro

QUO VADIS

www.dacoromanica.ro

13 August.

Schimbăm de poziţie. Am plecat în noapte, pe jos, cu telefoniştii după mine. Trebuie să ajungem la Boghii, peste Pârgăreşti. A plouat, ne căutăm anevoie drumul prin noroi şi întunerec. Am ajuns pe coama unui deal; ce înseamnă lumina roşie care aprinde valea? Nu pot fi zorii zilei, căci de-abia a înoptat. Mă lămureşte sergentul: „Arde Târgul Ocnei". Cu licăriri de jăratec, focul preface noaptea în sânge. Oraşul pare un rug uriaş, a cărui jertfă luminează, cu străluciri de aramă, dealuri şi păduri. Cu cât ne apropiem, lucrurile se deslușesc mai bine; gara pare a fi o singură flacără.

Neputând să-l cucerească, l-au aprins, să facă măcar atâta rău. Bietul târg. Ruşii îi tăiaseră grădinile şi dumbră-

www.dacoromanica.ro

vile, îi murdăriseră străzile, îi pângăriseră căsuţele curate, gospodăriile aşezate de orăşel cuminte şi harnic. Acum Nemţii îl prefac în cenuşe, iar lumina pojarului se ridică spre cerul negru şi mut ca o chemare de desnădejde.

Mă uit îndărăt, din când în când întunerecul e despicat de dunga albăstrie a rachetelor. Departe, la spatele frontului, lumini tainice se plimbă pe dealuri. Am auzit-o şi în zilele din urmă: am fi într'o reţea de trădare, iscoade ascunse în haine ruseşti ne-ar vinde vrăjmaşului. Nu numai ne părăsesc, ne lasă să ne zvârcolim singuri în luptă cu puteri mult mai mari, ci mai adaugă trădarea şi vicleşugul la părăsire?

Din nou, luminile au pierit şi noaptea, la spate, îşi închide mai strâns capacul de umbră şi ploaie. Mergem înainte, spre valea înroşită de foc.

De câte ori, în copilărie, când citeam isprăvile năprasnice ale vitejilor din basme, n'am visat cetăţi în flacări peste cari călcau oşti îmbătate de biruinţă şi de pradă? Când vedeam în Letopiseţe oraşele aprinse de Tătari, când îmi închipuiam valurile de foc încingând zidurile palatelor şi mânăstirelor împresurate, mă lăsam ameţit de frumuseţea

www.dacoromanica.ro

descrierii. O pagină a lui Sienkiewicz, văzută mai de curând, îmi răsare în minte. Când citeam că Vinicius alerga în goana calului spre zările sângeroase ale Romei aprinse, această închipuire mi se părea în acelaşi timp măreaţă şi minunată.

Dar iată că pe pământul ţării, pe un drum românesc, îmi este dat să-mi caut drumul la lumina flacărilor aprinse de vrăjmaş. Priveliştea, în loc să mă înfioare, să mă zguduie de groază şi să mă copleşească prin măreţia ei sălbatecă, îmi deşteaptă în suflet durere şi jale. Mâine se va împlini anul de când vijelia războiului ne-a cuprins, de când au răsărit, din mormântul veacurilor apuse, vremurile de prăpăd şi de măcel ale strămoşilor. Până unde, până când? Ştiu mai bine decât alţii cum am intrat în război şi pentru ce luptăm, dar din adâncimi nebănuite, din ploaia subţire ce se preface în glod, din întunerecul ce apasă pe văi, din zările cari ard, grămădind tăciune în cuptorul negru al nopţii, se ridică o întrebare dureroasă, aceeaşi, ce nu mai e literatură, ci cu adevărat sfâşie în ceasul acesta de restrişte, sufletul şi trupul ţării răstignite: *Quo vadis, quo vadis, Domine?*

www.dacoromanica.ro

CENUŞE

www.dacoromanica.ro

17 August.

Am pornit la vale cu răsăritul soarelui, ca să aducem nişte hărţi dela Brigadă. Razele roşii aprind frunzişul pădurii, străbătând şi risipind ceaţa care pluteşte ca un ţesut uşor şi străveziu peste apa Trotuşului. E rece: se simte începutul toamnei, în aer ca şi în lumină.

Ce schimbare de trei zile! De când am ieşit din iadul Coşnei şi din preajma Oituzului, unde s'au mistuit atâtea batalioane, e par'că o înviere. Bătălia întinsese perdeaua ei de fer înaintea ochilor obosiţi: nu mai puteam vedea decât bulgări zvârliţi în văzduh, explozii prăvălind copacii şi dărâmând dealurile. Imi rămăsese în urechi vâjâitul obuzelor şi bâzâitul schijelor, ce ne urmăreau şi prin somn, întinzând struna nervilor

www.dacoromanica.ro

până ce sunetul cel mai slab nu mai putea fi decât zgomot de luptă.

Aci, în pădurile Doftanei, ne învăţăm din nou cu liniştea, cu odihna. Fericire adâncă de-a dormi, fie şi pe aşternut de cetini, dar fără cisme, fără hamul curelelor şi al armelor. Mă izbeşte, ca o noutate, frumuseţea de toamnă a pădurii; pot privi din nou crengi şi frunze, pot auzi ciripitul păsărilor. Am înviat, iar odată cu mine şi lumea. In valurile repezi ale Trotuşului au pierit nălucirile pustiului şi ale morţii.

Am ajuns în sat, la Bogata, ne aşteaptă caii. Pe drumul pietruit, trapul nostru ridică un văl străveziu de praf albicios. Soarele urcă spre amiază, încălzind valea ce se strâmtează între stânci prăpăstioase, ca să se deschidă apoi din nou, lărgindu-se, adăpostind pe coaste satele înşirate pe dealuri. Ne apropiem de Târgul Ocnei. Trotuşul coteşte, lăsăm la o parte reţeaua albă a podului căii ferate. Spre stânga, închisoarea ocnelor îşi înalţă zidurile de piatră sură, se zăresc dealurile râioase, fără păduri, ale salinelor. Spre dreapta, Măgura ridică spre cer cetatea ei nebiruită de stâncă, pe zidul căreia paraclisul îşi agaţă bisericuţa văruită, de-asupra cioturilor de

www.dacoromanica.ro

copaci, tăiaţi în iarnă de Ruşi. Trecem la trap peste un podeţ şi copitele cailor izbesc pietrişul străzii, am intrat în oraş.

E pustiu. Nici un glas, nici un sunet, trapul cailor răsună în gol. O clădire mare alături ne arată rânduri de geamuri sfărâmate: e sinagoga. Ici-colo un obuz şi-a săpat groapa în stradă, zgâriind pereţii cu ghiarele schijelor. Oare n'a mai rămas un om în târgul pustiit?

Strada coteşte. Drept în faţa noastră, un colţ de zid înegrit de fum se ridică spre cer, ca un stâlp uriaş. De-abia aci începe partea dărâmată. Case întregi s'au prăbuşit, lumina soarelui scoate la iveală, fără cruţare, din dărâmături, colţuri de viaţă lăuntrică, ascunsă. Aci s'a prăvălit în praf peretele din spre stradă. Odăile par atârnate în aer, văzute în tăietură, ca la teatru, cu mobilele întregi, unele peste altele. Dincolo, din toată clădirea, numai coşul se mai înalţă, negru şi singuratic. Bârnele rupte îşi încrucişează capetele peste movile de cărămizi şi zidărie sfărâmată. Un miros copleşitor de lucruri arse mai pluteşte şi acum, după trei zile. Caii calcă rar, peste lemnărie şi ziduri dărâmate. Aci era strada cea mare, strada prăvăliilor; ici colo se mai cunosc, pe tabla îndoită

www.dacoromanica.ro

de foc, urmele literelor înegrite. Dar în locul târgoveţilor grăbiţi, de-abia de se strecoară lângă pereţii găuriţi vre-o femee speriată, purtând în spinare cine ştie ce rămăşiţă de gospodărie, sau vre-un Rus rătăcit trece alene, cu mantaua desfăcută atârnând de umeri, mestecându-şi nepăsător seminţele şi târându-şi obosit cizmele de iuft prin praful străzii.

De-altfel, această stradă în care prăvălii şi birturi se ţineau lanţ, prin care trecea drumul zgomotos al negoţului, nu mai e acum decât un lung şir de pereţi înegriţi, în care spărturile vrăjmaşe au deschis uşi şi ferestre nouă, înalte uneori cât casele înseşi. Colţuri de linişte şi fericire cinstită şi sfiicioasă s'au mistuit într'o noapte în flacăra războiului. Privim peste rămăşiţele înegrite ale târgului mort, spre culmile din zare; în depărtare, vârful pleşuv al Coşnei răsare peste păduri, de unde ochitorii duşmani au îndreptat tragerea de dărâmare a oraşului. Prin aerul liniştit al dimineţii un vâjâit prea cunoscut străbate tăcerea, urmat undeva, în ruine, de o spargere. Nu-i de-ajuns că au ucis cetatea, trebuie să-i sfâşie trupul înegrit de flacări, să-i frământe temeliile înseşi.

www.dacoromanica.ro

Ca un blestem al lucrurilor moarte, îi supără poate şi surpătura pereţilor ce se mai ridică spre văzduh, strigăt de răzvrătire al pământului spărcuit spre bolta nepăsătoare şi senină a cerului de sfârşit de vară. Dar zădarnic vor încerca să şteargă până şi urma pustiirii: va veni şi pentru ei ziua răzbunătoare, în care, din trufia lor de năvălitori fără milă, nu le va rămânea decât ce au lăsat din târgul dărâmat: praf şi cenuşe.

www.dacoromanica.ro

IN PĂDURE

www.dacoromanica.ro

21 August.

Lupta s'a înţepenit în tranşee şi sârme ghimpate. Chiar în vâlceaua în care ne-am oprit, lângă Vrânceanu, se poate urmări prefacerea care va schimba încăierarea repede a bătăliei în asediu lung şi încet. Adăpostul nostru va fi întâi o groapă peste care se întinde o foaie de cort, adăpost neîndestulător împotriva ploii. Pe urmă straturi de bârne încrucişate ne vor acoperi, ca să ne ferească de gloanţe şi de schije. Nu va trece mult şi se vor aşeza pereţii de scânduri, cu uşi şi ferestre scoase din dărâmăturile oraşului. Sub apărarea bârnelor, peste cari se vor îngrămădi straturi groase de pământ bătut, cortul pribegiei noastre militare va deveni o casă, în care vom sta, chiriaşi fără termen, până la împlinirea ursitelor

www.dacoromanica.ro

noastre pe aceste meleaguri. Incetul cu încetul, locuinţa se va mobila: ziare ilustrate, franceze şi engleze, aduse dela Iaşi, vor împodobi pereţii. Lângă patul de scânduri şi cetini telefonul ne va sta la căpătâi; numai sârmele agăţate de tavan, de care vom atârna untul, zahărul şi alte bunătăţi; şi firma de pe uşe, cu desenul potrivit, lămurind că aci se află „mai mult decât trei şobolani", vor arăta că nu s'a putut atinge desăvârşirea confortului.

Vom avea lângă noi alea Reginei Maria, pentru a aminti vizita Ei, într'o zi de ceaţă, până în prima linie de tranşee, însoţită de generalul Văitoianu, până la păzitorul nemişcat, cu puşca aţintită la şanţul nemţesc, de care nu-l despart decât câţiva paşi. Astfel, modestele noastre adăposturi vor intra în istorie.

. . . . . .

Inspecţie în sector, prin pădure. Ne strecurăm prin râpi şi vâlcele, pe poteci înguste în spatele tranşeelor. Am ajuns la Ruşi. Chipuri străine ne înconjoară. Aci un uriaş, ca ochii albaştri şi părul bălai, aproape albicios, colo un pitic cu ochii lungi, traşi spre tâmple, cu obrajii ieşiţi şi pielea cafenie — figură clasică

www.dacoromanica.ro

a omenirii din centrul Asiei sau din extremul Răsărit. Ii strigăm în glumă: *Kitaiski?* Râde şi îşi arată dinţii ascuţiţi, de sălbatec.

Sunt încă bine îmbrăcaţi: bluzele întregi, comode, curele nouă, cizme înalte şi mlădioase. Au coifuri ca ale noastre, dar în locul pajurei împărăteşti, pe care a zmuls-o viforul Revoluţiei, o mână stângace le-a zugrăvit pe frunte un cap de mort şi două fluere încrucişate.

Vecinii noştri fac parte dintr'un batalion al morţii, unitate aleasă din mulţimile zăpăcite de marea prefacere, pentru a se jertfi, ca pildă, la *nastuplenie,* în asaltul apropiat împotriva liniilor duşmane. Ne uităm la ei cu luare aminte, nu fără îndoială. In acest detaşament de sacrificiu, nu mai e nici o unitate, nici o urmă a spiritului comun de luptă şi de abnegaţiune care face tăria unei oştiri. Artileria şi-a mai păstrat, ca pretutindeni, cadrele: va lupta până la capăt. Dar infanteria, primenită de atâtea ori de focul războiului?

Ca şi rassele şi limbile deosebite, tot astfel trebuie să-i despartă pe aceşti luptători, pe cari o întâmplare ciudată i-a adunat laolaltă, gânduri şi aspiraţiuni protivnice, amintiri deosebite ale trecu-

www.dacoromanica.ro

tului, năzuinţe deosebite ale viitorului. Cât i-a ţinut împreună cheagul puternic al stăpânirii împărăteşti, au mers în rânduri, orbeşte, la porunca celor de sus. Acum Imperiul s'a prăbuşit: stânca uriaşe ce acoperea şi înăbuşea în acelaşi timp, viaţa noroadelor supuse a fost dată la o parte. Intocmai după cum, rostogolindu-se stânca, vietăţile mărunte ale pădurii îşi caută alte adăposturi şi rosturi nouă în ţărâna descoperită şi proaspătă, tot astfel şi popoarele uriaşei armate ruseşti, zmulse de sub apăsarea de veacuri a împărăţiei, îşi caută menirea.

Iată ofiţerii: doi băieţi tineri, cărora urgia egalitară nu le-a zmuls încă insignele cusute pe umeri. Vorbesc o franţuzească stricată, pe care o mai amestecă cu vre-un cuvânt nemţesc. Şi la ei aceeaşi oboseală, aceeaşi nedumerire a războiului pe care nu-l mai înţeleg. Noi ne apărăm pământul, sărăcia, nevoile, chemarea însăşi a neamului; ei stau alături de noi, fără să ştie pentru ce au pornit, pe cine slujesc, pentru ce să se mai jertfească. Unul din ei, mai sincer, destăinuieşte fără nici o ruşine unui camarad al nostru ce tovărăşie îl leagă de subordonatul său: *„Hier, lui homme, moi femme. Demain...“*

www.dacoromanica.ro

Iar ca un semn al vremii, ni se arată la o cotitură, printre brazi, cu barba roşcată sub cozorocul şăpcii mototolite, gradatul evreu, purtătorul de cuvânt al comitetului atotputernic, al sovietului, care hotăreşte soarta armatei şi călăuzeşte paşii Revoluţiei.

Suntem lămuriţi. Frontul nostru nu se poate rezema pe experienţe politice şi sociale. Ce vor face mâine, în ceasul greu, oameni desbinaţi pe cari nici o putere şi nici o convingere nu-i vor mai ţinea împreună, în bătaia ucigătoare a armelor?

. . . . . .

La întoarcere, o privelişte neaşteptată ne înţepeneşte într'o poiană. De-asupra noastră încrucişează în văzduh un aeroplan. Pluteşte falnic, zbârnâitor, peste fumul câtorva şrapnele ce se risipeşte zădarnic. De-odată, ca doi ulii răsăriţi din pădure, două aparate germane, cu crucea de fer, se reped spre el, zburând din două direcţii opuse: râpâitul mitralierelor sfâşie cerul albastru. Ce va face pilotul prieten, pe biplanul său greoi, împotriva păsărilor de pradă cari îl urmăresc? In încordarea noastră a tuturor, iată-l că se ridică mai sus, drept spre

www.dacoromanica.ro

soarele ale cărui raze ne-au izbit. De-odată, printr'o mişcare îndrăzneaţă, fugarul s'a întors aproape în loc, iar acum, cu soarele în spate, primeşte pe cei doi năvălitori cu focuri repezi şi precise. Lovitura duşmanilor a dat greş. Orbiţi de lumină, trăgând în neştire, şi ei văd bătălia pierdută şi nu se încăpăţinează s'o prelungească. In câteva clipe, au pierit după munţi, mai iute decât se iviseră. Iar noi, cari aplaudăm din vale, vitejia din văzduh, vedem în această întâmplare o chemare şi un simbol. Orice s'ar întâmpla, soarele nădejdilor noastre nu va lăsa în cele din urmă urgia duşmană să ne răpună şi să ne prăbuşească.

www.dacoromanica.ro

TREN SANITAR

www.dacoromanica.ro

29 August.

Dela ambulanţa Diviziei I-a, lângă Mosoare, unde un cunoscut ziarist, care şi-a adus aminte că mai e şi doctor, mi-a înnoit pansamentul, am mers mai departe cu o camionetă sanitară. Drum greu, în lumina asfinţitului, prin ruinele Târgului Ocnei, cu teama ochitorului vrăjmaş de pe Coşna, care poate oricând să ne ţintească, cu gemătul neîntrerupt al unui greu rănit, întins pe targă înlăuntrul camionetei şi scuturat fără milă de hopurile şoselii stricate. In gară, la Oneşti, triajul a sute de răniţi cari se îngrămădesc mereu; un elev plutonier, cu piciorul sfărâmat, reclamă cu disperare să fie aşezat cu ofiţerii. Norocul mă îndreaptă spre trenul sanitar care va porni chiar astăseară.

Iată-mă aşezat, cu alţii mai uşor ră-

www.dacoromanica.ro

niţi, în vagonul încăpător, cu paturi pregătite şi curate. Infirmiere elegante şi grăbite trec lângă noi. Trenul porneşte încet: prin Adjudul bombardat de aeroplane, îi va trebui douăzeci şi patru de ore să ajungă dela Oneşti la Bacău. Ţara s'a micşorat, dar drumurile s'au lungit.

Am regăsit câţiva prieteni. Se schimbă impresii şi amintiri. Una din ele mă izbeşte prin tragedia nemărturisită ce o cuprinde. Iată povestirea, aşa cum am aflat-o şi eu, în uruitul roţilor spitalului nostru rătăcitor.

Ultimul asalt, la Cireşoaia, a fost extrem de greu şi de sângeros. Prin desişul nepătruns al pădurii, pregătirea artileriei nu s'a putut face îndeajuns, iar când infanteria a pornit la ora hotărîtă, reţelele de sârmă erau întregi şi mitralierele duşmane neatinse. Pe frontul regimentului din Bacău, una din ele, cu deosebire, secera cumplit. In jurul ei câţiva honvezi bine adăpostiţi şi îndărătnici opreau în loc înaintarea. Zeci de oameni, ofiţeri din cei mai viteji, au căzut pradă tragerii ucigătoare a acestei maşini infernale. In sfârşit, un grup mai norocos, călăuzit de un sergent hotărît, întoarce poziţia; sub loviturile lor, a-

www.dacoromanica.ro

părătorii se prăbuşesc peste mitraliera înţepenită. A mai rămas totuşi unul: ridică mânile spre cer şi strigă prin larma care îi înconjoară: „Nu daţi, fraţilor, că şi eu mi-s Român". Sergentul însă nu-şi mai stăpâneşte furia: — „Acu ţi-ai adus aminte că eşti Român!" îi răspunde cu o înjurătură zdravănă. Şi granata aruncată cu sete sfărâmă în bucăţi mitraliera şi pe apărătorul ei. Dintre toate tragediile uriaşei încăierări, nu este oare aceasta cea mai sfâşietoare?

www.dacoromanica.ro

ARMISTIŢIU

www.dacoromanica.ro

Decembrie 1917.

De câteva săptămâni, tunurile au amuţit. In urma Ruşilor, şi noi am încheiat armistiţiul : perioadă de reculegere şi de aşteptare a unor ursite necunoscute. Linişte era şi în timpul din urmă, în acest sector al frontului, lucrările noastre nu prea erau tulburate de tragerea vrăjmaşului; şi totuşi, tăcerea totală a acestei păci provizorii tulbură ca ceva necunoscut şi tainic. Poţi trece acum în amiaza mare, cu căruţe încete şi scârţâitoare, pe drumul care ne leagă de bateriile acoperite de pe Măgura; poţi să te plimbi în voie, alături de şanţ, până în liniile cele mai înaintate. De-altfel, ca niciodată, s'au înteţit de câteva zile vizite şi inspecţii; altele şi mai însemnate, ni se vestesc. Curioasă răsturnare de situaţii: în vreme

www.dacoromanica.ro

de armistiţiu, cei cari au stat la urmă vin pe front; poate şi cei de pe front vor putea merge pe acasă.

Ofiţerul de vânători, vecinul meu de bordei, mă invită să-l însoţesc la noapte în prima linie: se face schimbul de gazete cu inamicul. După ce s'a lăsat întunerecul, îmbrăcăm mantale şi capele soldăţeşti, şi ne strecurăm până în tranşeea de pe Cireşoaia. Un semnal, căruia altul îi răspunde, la câţiva paşi. In lumina nesigură a lunei care răzbate prin codrul uscat de iarnă, ne ridicăm din şanţ prin reţelele dese de sârmă ghimpată. Incerc o senzaţie ciudată; iată-ne într'adevăr străbătând paşnic, liniştiţi şi siguri, aceşti câţiva paşi, cari au costat la sfârşitul verii viaţa atâtor oameni. La dreapta şi la stânga, sârmele ucigătoare se pierd în taina pădurii; ici-colo vre-o rază rătăcită de lună luceşte printre crengi pe nodurile lor. La dreapta şi la stânga, ele aleargă astfel peste văi şi peste munţi, de-alungul râurilor, la margine de mlaştini, în desişul codrilor şi prin brazda câmpiei, dela Baltică la Dunăre şi la Marea Neagră. Hotarul care desparte omenirea, în Răsărit ca şi în Apus, graniţa năvălirii care ne despică ţara în două, lăsând de-o parte şi de alta,

www.dacoromanica.ro

copii şi părinţi, fraţi şi surori, bărbaţi şi soţii, fără veşti de ai lor, par'că n'ar mai trăi pe acelaşi pământ. Zidul cel puternic al împăraţilor Chinei, cu turnurile sale înalte, cu porţile sale grele, despărţit-a vre-odată mai cumplit şi mai temeinic noroade şi stăpâniri decât această reţea şubredă şi şerpuitoare de sârmă spionasă?

O umbră a răsărit, ca şi noi, la câţiva paşi, din şanţul apropiat. Cu gulerul ridicat până la şapca apăsată pe ochi, ofiţerul austriac se apropie. Strângem mâna care ni se întinde: e un Român, un Ardelean. Schimbăm, după ritul prescris, gazetele: îi dăm *România* şi *Neamul Românesc* şi primim... *Lumina* şi *Gazette des Ardennes*. Cel puţin aici, ziarele tipărite sub ocupaţie vor rămâne în arhiva statului major şi otrava propagandei lor nu va pătrunde mai departe. Schimbăm câteva impresii; adversarul nostru de acelaşi sânge a luptat până mai dăunăzi pe frontul italian. A fost greu pe Carso, obuzele sfărâmau stânci şi răscoleau pietre, înzecind astfel raza lor ucigătoare. Ofiţerul nostru informator îi dă câteva scrisori pentru cei din ţară, cu veşti dela rude şi părinţi; promite că le va expedia la destinaţie. Un

www.dacoromanica.ro

schimb de ţigări, şi ne-am despărţit, alungaţi de frigul nopţii care ne pătrunde până în oase. Am aruncat repede gazetele lor, dar ce va fi în sufletul ostaşului de dincolo, şi cum va fi citind el cuvântul nostru, chemarea din restriştе a României libere?

. . . . . .

De ziua sfântului Nicolae, ziua maiorului nostru, mare petrecere în adăpostul său. Deşi e armistiţiu, deşi n'a mai călcat pe acasă din prima zi a mobilizării, maiorul Dăscălescu a rămas pe front. Cât timp un singur soldat de sub comanda lui nu va fi putut pleca în permisie la ai săi, el nu înţelege să-şi părăsească unitatea. Ca şi căpitanul unui vas, pe timp de furtună. De fapt, familia lui suntem noi. Războiul, această grozavă încercare, spulberă toate făţărniciile şi arată firea adevărată a fiecăruia. După atâtea decepţii, nu e o mare bucurie să descoperi că el nu vădeşte numai slăbiciuni şi ticăloşii, dar şi virtuţi? Rare-ori un simţ mai înalt al datoriei şi al dreptăţii s'a împerechiat cu o mai desăvârşită simplicitate, cu o mai prietenească modestie. Astfel de caractere îţi mai redau încredere în armată

www.dacoromanica.ro

şi în omenire. Nu-i de mirare că în jurul lui se va strânge astăzi tot sectorul.

Călărim pe şoseaua Doftanei, în frigul dimineţii. Ici, colo, câte un Rus, fără arme, cu însemnele rupte de pe şăpci şi mantale. Ne privesc duşmănoşi, dar şi temători. La un cot al şoselii, câţiva soldaţi austriaci s'au înţepenit în salutul reglementar. Mirat, unul din noi interpelează pe primul Rus care îi iese în cale: „aşa vă păziţi prizonierii?" — *„Niet prizonier,* ni se răspunde cu indignare, *na pravizii, na Doftana!"* Aşa dar, D-lor au venit în voie, după cumpărături! Stăm bine, în ce priveşte siguranţa frontului.

Iată, în drum, un grup mai numeros de soldaţi ruşi destrăbălaţi, puhoi fără regulă, cu mantale desfăcute şi căciuli turtite pe ceafă. Fără voie, gândul se întoarce la intrarea lor în ţară, iarna trecută, la şirurile lor masive cari zguduiau străzile Iaşilor în marşul lor cadenţat, la cântecul de înaintare al coloanelor nesfârşite cari curgeau pe toate văile Moldovei: *Russkii-haroşâi soldat!,* la privirile dispreţuitoare cu cari ofiţerii mândri ai ţarului măsurau pe ostaşii noştri bătuţi de toate vânturile şi asprimile retragerii. Astăzi, au aruncat to-

www.dacoromanica.ro

tul la răspântii: puşti, tunuri, mitraliere, măşti, grămezi de obuze şi de cartuşe netrase. Nu numai armamentul şi îmbrăcămintea, nu numai hrana îndestulătoare fac tăria unei oştiri: odată ce sufletul lipseşte, cea mai puternică armată cu cel mai covârşitor material, se risipeşte ca o turmă lipsită de păstori. Iată, din desfăşurarea însăşi a revoluţiei, întâia concluzie protivnică filozofiei marxiste a materialismului!

. . . . . .

Acasă, de sărbătorile Crăciunului. Am fost poftit la un ceai, cu lume multă, doamne, domnişoare, ofiţeri cu pieptul plin de decoraţii, din serviciile numeroase ale Marelui Cartier. Odăile calde, lumină, zgomot, veselie: iată într'adevăr că lumea trăieşte mai departe, că nu se lasă oprită de urgiile războiului. O domnişoară binevoitoare, zărindu-mă stingher într'un colţ, mă întreabă din viaţa frontului. Altele s'au apropiat, curioase; subiectul e acum din cale afară de banal, ce să le mai spun? Nu ştiu ce duh rău mă îndeamnă şi iată că le povestesc ultima născocire a isteţului meu camarad, prietenul Iancu dela bateria III-a. Omul practic şi-a instalat un fir special, dela patul lui până la a-

www.dacoromanica.ro

dăpostul secției sale; când, aproape în fiecare noapte, comandamentul îl deștepta cu un ordin de tragere, un baraj la o cotă de mult cunoscută, el transmitea echipei de noapte porunca, fără a-și mai părăsi culcușul, împăcând astfel confortul cu îndeplinirea obligațiunilor sale și nevoile zilnice ale sectorului.

Vai, cine m'a pus să desprind prea de-a dreptul, din realitatea crudă, asemenea impresii pentru ascultătoarele mele! Cea mai mare dintre domnișoare m'a fulgerat cu o privire încărcată și de dispreț și de mustrare. — „Auzi, să comande tragerea din pat! Pe când soldații stau lângă tunuri! Dacă *eu* aș fi fost acolo, niciodată n'aș fi îngăduit așa rușine!"

O privesc, consternat, măsor, cu luare aminte și părere de rău, tocurile înalte, mătasa lucitoare a rochiei, mijlocul subțire, surprins de parfumul îndărătnic care mă învăluie. Duduie dragă, dacă ai fi fost într'adevăr acolo... Dar D-ta te-ai supărat și la urma urmei nu poți pricepe. Nu poți înțelege că nu e vorba de o acțiune de apărare sau de atac, ci de rutina obișnuită a vieții de tranșee, de lovituri cari se trăgeau zilnic, regulat, aproape la același ceas. Că era vorba

www.dacoromanica.ro

de rezistenţă şi de durată, de aşteptare, în care eroismul zgomotos nu-şi mai avea locul. Dar nu, eu sunt un prost şi un necioplit: de pe peretele din faţă, mă priveşte un tablou care înfăţişează într'un avânt eroic, şarja strălucită a cavaleriei lui Lassalle, cu săbii ridicate, dolmane fluturate în vânt, cai înfăşuraţi de spume. Aceasta e imaginea războiului pentru lumea de aci, nu truda fără slavă a tranşeelor din pădure. Am intrat în salonul elegant cu cizmele pline de noroiul din şanţurile Cireşoaiei. N'am respectat convenţiunea, nu mi-am înţeles rostul.

De geaba mă minunam dăunăzi de despărţirea pe care o hotărniceşte o reţea de sârmă de-asupra unui şanţ: iată alta, de se poate, şi mai adâncă. Fără tranşee, fără sârmă ghimpată, războiul ne-a despărţit de cei rămaşi la vatră, a săpat între noi o prăpastie pe care mă întreb dacă anii vor putea s'o umple. Mi-au cerut poveste şi le-am dat faptă. Se poate nepotrivire mai izbitoare?

www.dacoromanica.ro

SUCEAVA

www.dacoromanica.ro

Ianuarie 1918.

De câteva zile mergem întins spre Miază-Noapte, pe urmele Ruşilor cari se împrăştie după luptele din ţinutul Fălticenilor. Revoluţia a ajuns în faza hotărîtoare şi armatele lor se destramă. In locul lor, vom ocupa colţul de Miază-zi al Bucovinei, pe care armistiţiul l-a găsit încă de partea noastră a frontului. Ce schimbare complectă de decor, de câteva zile! Caii istoviţi şi înfometaţi, după atâtea săptămâni de crengi şi frunze uscate, încep să mai prindă nădejde. Noi înşine, scoşi din văgăunele munţilor şi ale codrilor, trecem nedumeriţi prin oraşele din valea Siretului, privind o lume care continuă să-şi trăiască rosturile şi viaţa de totdeauna, înfruntând, cum poate, asprimea vremurilor şi greutăţile războiului. Mulţi din-

www.dacoromanica.ro

tre noi, cari n'au trecut prin spitale şi n'au mai fost pe acasă, au privit cu mirare aceste lucruri pentru ei de mult dispărute: lumina electrică, asfaltul, prăvăliile, femeile — alte decât sătencele de pe valea Trotuşului.

Acum însă ne-am oprit din nou în sate, pe drumul care ne duce de-a curmezişul spre Suceava. Suntem la Rădăşeni. In timpul popasului, străbatem gospodăriile frumoase şi bogate ale acestui vechiu şi mare sat moldovenesc, înconjurat de livezi. Casele sunt încăpătoare, ogrăzile cuprinse. In casa unde ne-am oprit să ne încălzim, pereţii sunt plini de icoane, de tablouri ieftine, de calendare. Iată, drept de-asupra mesei, un calendar mare, cu chipuri zugrăvite pentru fiecare lună. Mă uit mai de aproape: are şi însemnări. Este una, în litere groase şi stângace, chiar în dreptul zilei de 15 August 1916. Ce document interesant! S'a deşteptat în mine curiozitatea studentului, proaspăt înscris în registrele Facultăţii. Insemnarea unui sătean în ziua declaraţiei războiului! Ce document nepreţuit pentru cunoaşterea psihologiei populare, ce subiect pentru un seminar de sociologie. Să-l citim cu luare aminte: are valoarea izvorului di-

www.dacoromanica.ro

rect, nealterat de nici o interpretare, de nici un comentar. Dar să nu mai prelungesc aşteptarea cititorului; iată ce a scris gospodarul din Rădăşeni:

15 August 1916. O fătat vaca.

. . . . . .

Am trecut prin Buneşti, tăcuţi, fără trâmbiţe şi muzică, fără alai de cuceritori. Coloana lungă şerpuieşte printre casele pustiite de nebunia bolşevică, sub cerul mohorît şi ploios, în uruitul surd al tunurilor şi al chesoanelor, în noroiul împroşcat de copitele cailor şi de mersul greoi al pedestrimii. Cu coifuri ruginite, cu mantale şterse de ploaie, arse de foc, cu feţele aspre, aprinse de bătaia crivăţului, soldaţii români înaintează spre oraşul de Scaun al vechii Moldove. Iată însă asfinţitul răsărind o clipă dintre norii cei grei de ploaie şi de lapoviţă, care luminează, ca un semn de bun sosit, turlele înalte ale bisericilor domneşti. Razele roşii s'au oprit în creasta dealului, pe străvechile ziduri de piatră ale cetăţii lui Ştefan Vodă, acele de cari s'a spart, în alt veac, trufia lui Albert Craiul. Iar noi, cari pătrundem, cei dintâi, în această Suceavă unde fiecare piatră ne pomeneşte de mărirea

www.dacoromanica.ro

strămoşilor şi de slava lor nepieritoare, noi mergem tăcuţi şi nesiguri; după atâtea luni de apărare disperată, nu ne vine să credem că trecem o graniţă, că am trecut dincolo de stâlpii negri şi galbeni, că suntem stăpâni pe pajurele hrăpăreţe, semnele stăpânirii austriace rămase neatinse chiar în timpul lungei ocupaţii ruseşti.

Au trecut repede întâile zile; cartiruire, aprovizionare. Trăim în atmosfera de desfacere a puternicei armate ruseşti, care se risipeşte fără luptă, în dorinţa ei aprigă de pământ şi de pace. In gara Iţcanilor, tunurile părăsite zac grămadă, printre movile de puşti şi de obuze. Ia cine vrea, ce vrea. Fiecare din bateriile noastre are acum şi o mitralieră, cu toate muniţiile trebuincioase. Intr'o zi, o trupă în haine ruseşti străbate oraşul, păstrând, în sunetul asurzitor al unei muzici zgomotoase, o aparenţă vagă de încolonare. Aproape la fiecare şir de soldaţi flutură şi câte un steag: sunt culorile albastre şi galbene ale Ucrainei independente.

Pe străzi, populaţie amestecată şi indiferentă. La comenduire vin ţăranii pletoşi din împrejurimi, Moldoveni neaoşi, al căror grai sfătos îl asculţi cu bucurie.

www.dacoromanica.ro

Dar afară, pe *Franz Josephs Strasse,* Nemţii, Leşii, Rutenii, Evreii ne privesc cu neîncredere şi cu duşmănie. Am răsărit doar fără veste de peste graniţă, în locul trupelor imperiale şi crăieşti pe cari le aşteptau după plecarea Ruşilor.

De-abia peste câteva zile am pătruns în locuinţele Românilor. Nu le e greu să ne lămurească pentru ce îşi ascund cu atâta grije bucuria. Stăpânirea noastră e prea nesigură, prea vremelnică: la fiecare pas îi pândesc vecinii şi slugile. O pornire imprudentă a inimii şi vor cădea pradă închisorii şi spânzurătorilor împărăteşti. Şi totuşi, ce adâncă, ce puternică poate fi credinţa unui neam asuprit! Am cunoscut până atunci numai din cărţi sau din spusele altora povestea Românilor de sub stăpânirile străine. A-i vedea în casele lor primitoare, a vorbi cu ei, frăţeşte, de grijile şi de nădejdile viitorului, e pentru mine o revelaţie, uimitoare şi dureroasă în acelaşi timp.

Şi totuşi, împotriva realităţii, împotriva semnelor neîndoelnice cari ne vesteau zdrobirea unei păci de umilinţă şi de asuprire, începuse să încolţească în mintea noastră credinţa că măcar acest colţ al Bucovinei ne va rămâne. Nebu-

www.dacoromanica.ro

nie, vis plăcut, cel din urmă rămas din prăbuşirea atâtor mari speranţe, vedenie înşelătoare, repede risipită.

. . . . . .

www.dacoromanica.ro

Februarie 1918.

Frământare şi zbucium. Armistiţiul a încetat. Tunurile au tras din nou pe valea Trotuşului. Odihna a fost dulce, dar scurtă. Toată lumea e alarmată, bateriile gata de plecare, patrulele brigăzii pe şoselele ce duc spre front. Ce poate fi dincolo? Unii spun că în fata noastră ar fi vre-o cinci sau şapte divizii austriace. Ce se va alege de noi? Am auzit de triunghiul morţii, un nou Războieni, în care vom pieri până la urmă pe glia însângerată a Moldovii, sau de un drum eroic prin nemărginita Rusie, spre ţinte îndepărtate şi problematice. Perspectiva această nu încântă pe nimeni. Cât timp apărăm pământul ţării, tragem din el izvoare nebănuite de energie şi de rezistenţă. Dar pribegia prin frământările revoluţiei ruseşti, pen-

www.dacoromanica.ro

tru a mai trage câteva divizii germane de pe frontul apusean amenințat, lăsând vetrele noastre încălcate de dușmani și țara asuprită de ei, ne pare tuturor o jertfă fără rost. Și Sârbii, acum doi ani, erau mai aproape de țara lor. De ne-ar auzi frumoasele coniţe cari, încadrând pe invalizii din spitale, au cerut dăunăzi, pe străzile Iașului, războiul până la capăt, până'n Mesopotamia, până'n Siberia ... Bunul simț românesc, care a văzut ceasul hotărîrii și a înțeles nevoia superioară a sacrificiului pentru a câștiga dreptul la întregire, nu se împacă cu gândul de-a lăsa, la masa verde a păcii, pe alții să ne culeagă rămășițele de pe harta Europei.

Oricum însă, datoria trebuie îndeplinită și pământul țării va fi apărat cu dinții, cu mânia sfântă a desnădejdii. Cine spunea că singura mântuire a învinșilor e de-a nu mai spera mântuire?

Stăm în drum, lângă comandantul divizionului. Caii sunt pregătiți, tunurile înhămate. Cu înfrigurare crescândă, așteptăm ordinele care ne vor azvârli în zările mohorîte și amenințătoare. Cu zgomot de mitralieră în plină tragere, un motociclist se oprește lângă noi: un plic dela divizie pentru comandantul briga-

www.dacoromanica.ro

zii, care aşteaptă şi el la câţiva paşi. Ne repezim cu toţii să aflăm hotărîrea. Emoţie. Colonelul citeşte, încruntat, coboară filiera ierarhică: Marele Cartier General cu ordinul No. către Corpul de Armată, Divizie, Brigadă... Cu un zâmbet sarcastic pe buze, ne întinde acum slova oficială, iar noi citim, uimiţi: „Având în vedere că se apropie perioada în care oile urmează să fete, binevoiţi a întocmi de îndată tablouri cu numărul acestor animale ce se află în sectorul ocupat de trupele de sub comanda D-voastre şi a le înainta Marelui Cartier General până la data de..."

. . . . . .

Armistiţiul s'a prelungit, dar cercul vrăjmaşului se strânge tot mai aspru şi mai apăsător în jurul nostru. Pe noi, la marginea Bucovinei, ne izbeşte ordinul brutal de retragere, de evacuare. Ultimele ceasuri sunt sfâşietoare. In casa în care locuiesc, Romînca vrednică de a cărei primire ne-am bucurat, plânge desnădăjduită, cu fiicele ei. Mi se strecoară în mână scrisorile primite din ţară, pentru ca să nu cadă în mânile vrăjmaşilor. La spital, doctorul Teofil Lupu îmi încredinţează un teanc de bancnote ru-

www.dacoromanica.ro

seşti şi româneşti şi mă roagă să le dau, în ţară, oricărui aşezământ de binefacere aş crede de cuviinţă, spre a folosi cauzei comune măcar cu atât, acum când zidul de despărţire al hotarului nedrept se ridică din nou, cine ştie pentru cât timp. Vom cunoaşte mulţi prieteni în ceasul izbândei; să nu uităm însă pe acei cari în ziua visurilor sfărâmate, a nădejdilor înfrânte, şi-au arătat, cu vorba şi cu fapta, credinţa nestrămutată în dreptate şi au uitat nenorocirea lor, atât de mare, pentru a se gândi la alinarea suferinţelor noastre.

O, amărăciunea fără margini a acestei plecări! Am trecut, muţi, încruntaţi, cufundaţi într'o cumplită şi zdrobitoare durere, sub privirile triumfătoare ale străinilor cari se îndeseau acum pe străzi, rânjind şi arătându-ne cu degetul, şoptindu-şi vestea cea mare, bucuria intrării apropiate a cătanelor împărăteşti, ale căror străji s'au şi arătat la marginea oraşului. Ne-am dus spre valea Siretului, spre Burdujeni, pierzându-ne în ceaţa ce se lăsa de pe cerul de plumb în văluri tot mai groase, fără a se putea desface în lacrimi de ploaie...

Morile lui Dumnezeu, zice vechea zicătoare, macină încet, dar sigur. De-ar

www.dacoromanica.ro

putea grăbi măcinişul lor, pentru a zdrobi cu un ceas mai de vreme trufia nesuferită a învingătorului vremelnic şi a răzbuna, prin biruinţa dreptăţii, durerile şi necazurile acestei clipe cari au pus vârf suferinţelor şi năzuinţelor de veacuri! Când m'am despărţit de gazdele atât de prietenoase, le-am spus, mai mult ca o mângâiere în care nici eu nu mai aveam încredere, că peste şase luni ostaşii noştri se vor întoarce în Suceava desrobită. Şi dacă totuşi aş fi fost, măcar de rândul acesta, prooroc în ţara mea?

www.dacoromanica.ro

STEAGURILE

Iaşi, 26 Mai 1918.

Ziua Inălţării Domnului. Va fi de acum înainte ziua de pomenire a vitejilor căzuţi în război. De dimineaţă, în sunetul muzicei şi al gorniştilor, detaşamentele cu steagurile lor îşi fac intrarea în curtea Mitropoliei. In fruntea alaiului, cei cari şi în zile grele au fost mereu în frunte, cei ale căror drapele acum ciuruite au fluturat, cele dintâi, în vântul rece al morţii — grănicerii şi vânătorii. Iar după ei, ceată după ceată, steag după steag, pajurele infanteriei. Unul după altul, se desprind din rândurile gărzilor de onoare, şi se înşiră în faţa treptelor intrării, stegari lângă stegari, vulturi lângă vulturi, regimentele dela Dragoslave şi Predeal alături de cele din Dobrogea, cele dela Oituz lângă cele dela Mărăşeşti. Steagul regimen-

www.dacoromanica.ro

tului 13 infanterie e purtat de un dorobanţ bătrân, veteran al altui război, cu vechea lui căciulă peste care se mai înalţă, mândră, pana de curcan. Plevna învie astfel în mijlocul coifurilor noastre de oţel. Iată acum stindardele, grele de cusături aurii, ale cavaleriei, drapelele numeroase ale artileriei şi, în sfârşit, după uniformele sure ale armatei de uscat, albastrul închis al marinarilor.

Un general, cu glas răsunător, strigă numele regimentelor decorate: 3 şi 10 vânători, 32 Mircea, ai cărui ostaşi s'au avântat în cămăşi asupra mitralierelor vrăjmaşe, 36 infanterie, al cărui stegar a trecut Dunărea înnot, ca să nu-i rămână drapelul în ruinele Turtucaiei, şi atâtea altele...Toată povestea războiului e ţesută în mătasa muşcată de gloanţe.

Rând pe rând, însoţite de comandanţii cari le-au dus la luptă, steagurile pătrund în biserică şi se îngrămădesc în şiruri strânse în faţa catapetesmei: o pădure deasă, cu frunzişul ei mătăsos, de-asupra căreia vulturii purtători de cruce îşi desfăşoară aripele aurite. Incetul cu încetul, Mitropolia se umple de lume; generalii s'au aşezat în stânga, lângă strana Reginei; comandanţii de ar-

www.dacoromanica.ro

armate îşi poartă cordoanele roşii. O singură uniformă străină: e figura ciudată a colonelului canadian Boyle, rămas, nu mai ştie nici el cu ce scop, pe meleagurile noastre. Mai în fund, spre dreapta, chipuri de femei cu văluri negre, părinţii şi rudele celor cari vor fi pomeniţi. In faţa steagurilor, o masă de brad cu mari coroane verzi, printre cari se desluşeşte, în litere negre pe coliva albă, inscripţia: Eroilor morţi pentru Patrie, 1916—18.

Clopotele sună. Sosesc Regele şi Regina, întâmpinaţi de Mitropolitul Moldovei, cu crucea în mână. Regina şi Principesele au îmbrăcat haina albă a surorilor de caritate, Regele şi Principele moştenitor sunt în ţinută de campanie.

Parastasul începe. Peste tabloul de apoteoză al steagurilor, răsună acum, jalnică, Veşnica Pomenire. Gândul se întoarce, fără voie, la crucile albe din fundul pădurilor, la trupuri ciuntite, agăţate şi putrezite în îmbrăţişarea ucigaşe a reţelelor de sârmă, la toţi cei răpuşi de bolile viclene, departe de zgomotul luptelor. Regina plânge şi puţini sunt cei ai căror ochi nu sunt umezi.

In mijlocul tăcerii, un glas puternic citeşte acum numele ofiţerilor morţi în

www.dacoromanica.ro

război. O armată întreagă se înşiră în acest lung pomelnic cu generalii ei, Dragalina, Praporgescu, cu coloneli şi maiori, căpitani şi locotenenţi. Au căzut pentru întregirea neamului, pentru apărarea ţării. Apelul la care nimeni nu mai răspunde s'a isprăvit. In cântecul corului, clopotele răsună, grave.

Afară, pe strada care poartă numele lui Ştefan cel Mare, mulţimea se îndeasă să privească defilarea. In fund, sub chipul turnat în bronz al Voevodului biruitor, trupele se aşează în coloane. Alături de Mitropolit, Regele se îndreaptă spre estrada ce i s'a pregătit în marginea străzii. Iarăşi răsună trâmbiţe şi muzici; în capul coloanei, ce înaintează dârz, călăreşte Principele Carol, cu sabia în mână. După el, în fruntea părăzii, grupul strălucitor al generalilor, urmaţi, pentru întâiaşi dată, de ofiţerii decoraţi cu „Mihai Viteazul". Toate privirile s'au aţintit asupra crucilor albastre, cu panglicele de culoarea sângelui închegat. Şi iată acum steagurile, câte trei în rând, cu detaşamentele şi comandanţii lor. Toată lumea se descopere. Gloria unui neam întreg trece în pasul apăsat de defilare al ostaşilor războiului.

www.dacoromanica.ro

Cerul e acoperit de nori de ploaie; şi în sufletul nostru, nenorocirea şi-a întins negrul zăbranic peste strălucirea zilelor de biruinţă şi de nădejde. Dar în urma steagurilor învie ceva din avântul începutului. Imi aduc aminte de cuvintele unui căpitan sârb, rănit pentru a treia oară în bătăliile din Dobrogea, pribeag rămas fără nici o ştire dela ai săi, care-mi spunea în spitalul din Iaşi, cu nestrămutată convingere: „Din atâtea suferinţe, trebuie să iasă şi zile mari". Şi acum, când trece înaintea noastră, în fâlfâitul tuturor stindardelor ţării, amintirea atâtor jertfe şi atâtor lupte vitejeşti, pe cari şi duşmanii le-au recunoscut, slăvindu-le, o spunem cu tot mai multă încredere, ca o prevestire a unor întâmplări apropiate: nu se poate ca atâta vitejie, şi vitejie dreaptă, să fi fost în zădar.

www.dacoromanica.ro

INTOARCERE

www.dacoromanica.ro

August 192 ...

Zi caldă de vară. De-asupra Târgului-Ocnei, pe Măgură, alai de sărbătoare. Biserica schitului e neîncăpătoare. Ea nu mai cuprinde pe credincioşii, veniţi din toate văile vecine şi chiar din alte judeţe ale Moldovei. Un sobor de preoţi în odăjdii s'a strâns în jurul Episcopului, care a venit anume să sfinţească lăcaşul de rugăciune, zidit din nou şi împodobit întru slava bisericii şi a slujitorilor ei. Slujba a început de dimineaţă şi ţine, ceasuri în şir, după obiceiul pravoslavnic de târnosire. Drumeţi, am nimerit această zi de sfinţire a bisericii, pentru a împrospăta amintirile ce ne leagă de acest colţ de ţară şi cari sunt încă pentru noi atât de vii. Cuprinşi de oboseală, oaspeţii nepoftiţi s'au aşezat pe un dâmb din curtea schitului, de

www.dacoromanica.ro

pe care vederea lor cuprinde câmpul întreg, ce l-a măsurat de-atâtea ori, câţiva ani în urmă, în alte împrejurări poate mai însemnate, deşi mai puţin sărbătoreşti.

Cu aceleaşi sclipiri de sabie lucitoare, apa Trotuşului îşi taie drumul printre stânci, spre valea largă ce se pierde în decorul albăstriu al dealurilor înalte din ţinutul Bacăului. Pe toate potecile muntelui, printre tufele şi mladele tinere, ce au apucat să crească din nou peste pustiul nimicirilor din război, şiruri lungi de ţărani în cămăşi albe, de neveste şi fete împodobite urcă spre schit, de unde răsună peste vale cântările cucernice ale preoţilor şi isonul diaconilor. Nu era atât de uşoară urcarea Măgurei, în vara anului 17...

Slujba s'a încheiat. Clopotele răsună puternic peste văi şi păduri, chemând norodul la predică. Cuvinte înalte purced peste mulţime: i se vorbeşte de filozofie, de morală, de legile veşnice ale credinţei şi de dogmele neschimbate ale bisericii. Suntem oare înainte sau după război? Lupta grozavă care nimicise oraşul şi satele învecinate, care a dărâmat împărăţii şi a răscolit popoare, a

www.dacoromanica.ro

fost numai visul unei închipuiri bolnăvicioase?

Acum şi predica a luat sfârşit. Prea Sfinţitul, înconjurat de arhimandriţi şi stavrofori, s'a aşezat la umbră, să poposească, înainte de masa ce s'a pregătit pentru cuvioşii oaspeţi şi autorităţile judeţului cari au venit să-şi îndeplinească datoria la această serbare. Sfioşi, drumeţii tineri s'au apropiat de grupul impunător al oficialităţii. Binevoitor, păstorul eparhiei îi întreabă cu ce prilej s'au oprit la sfinţirea schitului Măgurii. I se răspunde că am venit să ne revedem sectoarele de luptă. Prelatul se miră: „Aci aţi luptat în alegerile din anul trecut? Nu ştiam că aveţi sector politic în acest judeţ". — „N'avem, mărturisim cu evidentă confuzie, aci ne-a fost doar sectorul de front, din timpul războiului".

— „A, da, războiul... Adevărat, îngână cu mirare urmaşul lui Melhisedec, pe aci a fost războiul... Timpul, dragii mei, timpul trece atât de iute..." — „Pe aci, să trăiţi, Prea Sfinţite, se repede un comisar sclivisit, cu mustăţile întoarse şi văcsuite cu grije, încins cu o sabie uriaşe. Pe aci s'au coborît Nemţii. Cât pe ce să pătrundă în Târgul Ocnei.

www.dacoromanica.ro

Era un bombardament teribil. Eu mă aflam chiar la marginea oraşului, am luat atunci toate măsurile. Eu am evacuat populaţia civilă, am oprit trupele să se retragă peste Trotuş, până ce au venit Vânătorii de Munte... Am fost de-altfel decorat". Işi scoate pieptul înainte ca la paradă, pentru ca toată lumea să-i poată admira „bărbăţia şi credinţa". E totuşi o mângâiere: amintirea cruntei încăierări în care atâţi viteji au pierit, fără nume şi fără răsplată, nu s'a stins cu desăvârşire. Comisarul din Târgul-Ocnei a fost decorat.

Anii au trecut repede. Iarba a crescut peste şanţurile dărâmate, adăposturile cari au înfruntat urgia obuzelor nu s'au putut împotrivi surpării mai încete a timpului. Când răscolim amintirea unor tragice realităţi, cuvântul rătăceşte în pustiu, ca suflarea vântului de toamnă care adună şi împrăştie frunzele veştede, troienindu-le la răspântii. Revărsarea nemiloasă a timpului se întinde peste faptele şi năzuinţele noastre, aşternând peste ele prefacere şi uitare, în straturi tot mai groase cu zăpada fiecării ierni.

Dar totuşi, când ne cufundăm în aceste adâncimi ale amintirii, când culegem din nou aceste fire mărunte, din

www.dacoromanica.ro

cari s'a ţesut, cu sute şi mii de alte fire, istoria neamului şi desvoltarea ţării, nu facem o rătăcire zădarnică. De sub ninsoarea tot mai deasă a vremii, suferinţele, luptele, jertfele trecutului, mai apropiat şi mai depărtat, vor prinde rădăcină în ogorul românesc, şi vor rodi cândva, în anii sau în veacurile ce vor să vie, primăvara mai fericită a vremurilor viitoare. „Căci praful casei după măturat, ne spune înţelepciunea bătrânească, des se ridică şi în razele soarelui gioacă, însă nici razele soarelui a nu lovi opreşte, nici paşii celui ce prin casă umblă conteneşte".

www.dacoromanica.ro

TABLA DE MATERIE

Cuvânt înainte	5
Faptă şi poveste	11
8 August 1916	17
Soarta Serbiei	25
Defilare	33
Spre luptă	39
In tranşee	47
Bătălia nevăzută	55
Pe Coşna	63
Contra-atacul	83
In Baterie	95
Sânge şi cerneală	107
Quo Vadis	117
Cenuşe	123
In Pădure	131
Tren sanitar	139
Armistiţiu	145
Suceava	155
Steagurile	166
Intoarcere	177

www.dacoromanica.ro

EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ"

„BIBLIOTECA PORTATIVĂ"

Au apărut:

ION BARBU	*Joc secund (versuri) Operă premiată de Soc. Scriitorilor Români*	Lei **80**
ION MINULESCU	*Cetiți-le noaptea*	Lei **90**
D. IACOBESCU	*Quasi (poesii)*	Lei **80**
PRINCIPESA M. BIBESCU	*Două portrete (Ferdinand al României și Anatole France)*	Lei **70**
A. A. PHILIPPIDE	*Stânci fulgerate (poeme)*	Lei **75**
OCTAVIAN GOGA	*Precursori*	Lei **100**
D. I. SUCHIANU	*Puncte de vedere*	Lei **80**
ION MINULESCU	*Strofe pentru toată lumea*	Lei **80**
B. FUNDOIANU	*Priveliști (poeme)*	Lei **75**
G. IBRĂILEANU	*Privind viața*	Lei **60**
M. RALEA	*Memorial Note de drum din Spania)*	Lei **80**
TEODOR SCORȚESCU	*Popi (1922)*	Lei **70**
I. VINEA	*Paradisul suspinelor*	Lei **80**
HENR. YVONNE STAHL	*Maluța Matilda Premiul Femina 1932*	Lei **80**
N. D. COCEA	*Vinul de viață lungă* ediția a II-a	Lei **40**
T. ARGHEZI	*Flori de mucigai (versuri)*	Lei **80**
ILARIE VORONCA	*Incantații (poeme) Operă premiată de Soc. Scriitorilor Români*	Lei **80**
CAMIL PETRESCU	*Transcendentalia (poeme)* (tiraj redus la 100 exemplare numerotate)	Lei **250**
PERPESSICIUS	*Itinerar sentimental (versuri)*	Lei **60**
CAMIL BALTAZAR	*Întoarcerea poetului la unelte sale (poeme)*	Lei **40**

Romane. Studii

Au apărut:

LEON DONICI	*Noul seminar* *cu o prefață de Adrian Maniu*	Lei **100**
CAMIL PETRESCU	*Ultima noapte de dragoste*	2 volume
	Întâia noapte de război ediția a II-a *Operă premiată de Soc. Scriitorilor Români*	**epuizat**
T. ARGHEZI	*Poarta Neagră*	Lei **120**
EUGEN GOGA	*Cartea Facerii*	2 volume
GEORGE M. ZAMFIRESCU	*Madona cu trandafiri* *Operă premiată de Soc. Scriitorilor Români*	Lei **160** Lei **60**

www.dacoromanica.ro

Romane. Studii

T. ARGHEZI	*Cartea cu jucării* cu 64 desene în negru şi 4 planşe în culori	Lei 160
G. CĂLINESCU	*Viaţa lui Mihai Eminescu* ediţia a II-a	Lei 100
C. FANTANERU	*Interior*	Lei 60
C. ANTONIADE	*Machiavelli* vol. I ediţia a II-a	Lei 80
N. D. COCEA	*Fecior de slugă* ediţia a III-a	Lei 100
MIRCEA ELIADE	*Maitreyi* ediţia a III-a *Premiul Soc. Tekirghiol-Eforia 1933*	Lei 60
GALA GALACTION	*Doctorul Taifun*	Lei 60
VICTOR ION POPA	*Velerim şi Veler Doamne* ediţia a II-a	Lei 80
I. PELTZ	*Calea Văcăreşti*	2 volume Lei 120
C. ANTONIADE	*Machiavelli* vol. II	Lei 100
SERGIU DAN	*Arsenic* *Premiul Soc. Tekirghiol-Eforia 1934*	Lei 60
G. CĂLINESCU	*Opera lui Mihai Eminescu*	Lei 60
SANDU TELEAJEN	*Drumul dragostei*	Lei 80
G. I. BRĂTIANU	*File rupte din cartea războiului*	Lei 60

Sub tipar:

MIHAIL SEBASTIAN	*Cum am devenit huligan*
CAMIL PETRESCU	*Românii e deştepţi*
ŞERBAN CIOCULESCU	*Tudor Arghezi*
TUDOR VIANU	*Ion Barbu*
SERGIU DAN	*Surorile Veniamin*

Traduceri

Au apărut:

FRANZ WERFEL	*Cazul Judecătorului Sebastian* *Traducere din limba germană de C. Baltazar*	Lei 60
CH. BAUDELAIRE	*Les Fleurs du mal* *Traducere din limba franceză de A. A. Philippide*	Lei 60

Ediţiile definitive ale scriitorilor clasici români

I. L. CARAGIALE — *Opere* ediţie îngrijită de Paul Zarifopol *Premiul Soc. Scriit. Români pentru ed. critice*

Au apărut: Tomul I	*Nuvele şi Schiţe*	Lei 750, 400 şi 200
Tomul II	*Nuvele şi Schiţe*	Lei 800, 450 şi 200
Tomul III	*Reminiscenţe şi Notiţe Critice*	Lei 600, 350 şi 150
Sub tipar: Tomul IV	*Reminiscenţe şi Notiţe Critice*	
In preparaţie: Tomul V	*Teatru*	

Au apărut:

M. EMINESCU	*Poesii* ediţie îngrijită de C. Botez	Lei 250

In preparaţie:

ION CREANGĂ	*Opere* ediţie îngrijită de G. T. Kirileanu

Cărţile noastre se găsesc de vânzare în principalele librării din ţară; ele se trimit franco la domiciliu în toată ţara.
EDITURA „CULTURA NAŢIONALĂ"
2, Pasajul Macca, 2 — *Bucureşti* (I) — Telefon Nr. 307-78.

Lei 60.—

www.dacoromanica.ro